МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік та аналіз фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Виконала: студент 2 курсу, групи 8.0714-оа
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
освітньої програми облік і аудит
М.В. Зуб
Керівник к.е.н., доцент Удодова Я.В.
Рецензент к.е.н., доцент Саєнко О.Р.

Запоріжжя – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедрою _____ Н.М. Проскуріна
«___»_____ 2025 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Зуба Максима Вікторовича

1. Тема роботи: Облік та аналіз фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ» керівник роботи Удодова Яна Вадимівна, к.е.н., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 25 березня 2025 року № 439-с.

2. Строк подання студентом роботи 25 листопада 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та фінансової звітності установи.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні засади обліку та аналізу фінансових результатів виробничого підприємства; вивчити особливості обліку та аналізу фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ»; дослідити проблемні аспекти обліку фінансових результатів на підприємстві та запропонувати шляхи їх удосконалення; проаналізувати фінансові результати ТОВ «ВІК САН ОІЛ»; виявити недоліки та запропонувати шляхи вдосконалення; сформувати висновки та пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 7 рис., 17 табл., 8 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Удодова Я.В. доцент	05.08.2025 р.	05.08.2025 р.
2	Удодова Я.В. доцент	09.09.2025 р.	09.09.2025 р.
3	Удодова Я.В. доцент	03.10.2025 р.	03.10.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 01 червня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2025	виконано
2.	Написання вступу	липень 2025	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2025	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2025	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2025	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2025	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2025	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	листопад 2025	виконано

Студент _____ М.В. Зуб
(підпис)

Керівник роботи _____ Я.В. Удодова
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить 110 с., 3 розділи, 7 рис., 17 табл., 6 додатків, 82 джерела.

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ОБЛІК, АНАЛІЗ, СОБІВАРТІСТЬ, ЗАПАСИ, ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ, ВИТРАТИ, ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЕКСПОРТ, ПРИБУТОК

Об’єктом дослідження є процес обліку і аналізу фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ» Запорізького району Запорізької області.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретично обґрунтувати та практично удосконалити аналітичне забезпечення формування фінансових результатів діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ», а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління прибутком та рентабельністю підприємства.

Методи дослідження: методи наукового узагальнення, історичний і системний підходи, методи індукції та дедукції, класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу, графічний та табличний методи.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному узагальненні вітчизняного досвіду у обліку та аналізу фінансових результатів і розподілу прибутку підприємства, запропонованих методах розв’язання актуальних проблем, пов’язаних з управлінням прибутковістю діяльності. Зокрема, для удосконалення обліку та аналізу фінансових результатів досліджуваного підприємства було:

– уточнено економічну сутність фінансових результатів і прибутку підприємства, зокрема розмежовано категорії економічного, бухгалтерського та податкового прибутку та обґрунтовано провідну роль облікового

(бухгалтерського) прибутку як базового показника для оцінки реальних фінансових результатів і прийняття управлінських рішень у сільськогосподарському виробництві;

– набула подальшого розвитку система аналітичного обліку доходів через розробку багаторівневої структури аналітичних рахунків до субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції» (за видами продукції, видами операцій, країнами експорту та контрактами;

– обґрунтовано та розроблено комплексний підхід до вдосконалення обліку курсових різниць у експортній діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ», що передбачає впровадження внутрішнього реєстру експортного забезпечення та спеціального документа – «Реєстру курсових різниць та експортного забезпечення»;

– вдосконалено методику розподілу курсових різниць за видами операцій із застосуванням окремих субрахунків, що дозволяє уникати змішування різних джерел валютних коливань та покращує управлінську звітність;

– дістали розвитку підходи до уніфікації документального забезпечення експортних операцій, зокрема запровадження стандартизованого пакету документів та бухгалтерської довідки з розрахунком курсових різниць;

– запропоновано комплекс внутрішніх облікових документів нового змісту – «Карта обліку витрат та виходу продукції» і також «Управлінський звіт про формування прибутку», які забезпечують деталізований облік витрат.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку фінансових результатів, можуть впроваджуватися в практику роботи аграрних підприємств, а також використовуватися при розробці нормативних матеріалів бухгалтерського обліку та аналізу.

SUMMARY

Qualifying work contains: 110 pp., 3 sections, 7 fig., 17 tab., 6 annex, 82 references.

FINANCIAL RESULTS, ACCOUNTING, ANALYSIS, COST, INVENTORIES, FINISHED PRODUCTS, EXPENSES, OPERATING ACTIVITIES, EXPORTS, PROFIT

The object of the study is the process of accounting and analysis of financial results of VIK SAN OIL LLC Zaporizhzhia district of Zaporizhzhia region.

The purpose of the qualification work is to theoretically substantiate and practically improve the analytical support for the formation of financial results of VIK SAN OIL LLC, as well as to develop recommendations for increasing the efficiency of profit management and profitability of the enterprise.

Research methods: methods of scientific generalization, historical and systemic approaches, methods of induction and deduction, classification, comparison, scientific abstraction, systemic and complex analysis, graphic and tabular methods.

The scientific novelty of the study lies in the theoretical generalization of domestic experience in accounting and analysis of financial results and distribution of enterprise profits, the proposed methods for solving current problems related to the management of profitability of activities. In particular, to improve the accounting and analysis of the financial results of the studied enterprise, the following was done:

– the economic essence of the financial results and profit of the enterprise was clarified, in particular, the categories of economic, accounting and tax profit were distinguished and the leading role of accounting (bookkeeping) profit as a basic indicator for assessing real financial results and making management decisions in agricultural production was substantiated;

– the analytical accounting system for income has been further developed through the development of a multi-level structure of analytical accounts for subaccount 701 «Income from sales of finished products» (by product types, types of operations, export countries and contracts;

– a comprehensive approach to improving the accounting of exchange rate differences in the export activities of VIK SUN OIL LLC has been substantiated and developed, which provides for the implementation of an internal register of export security and a special document –the «Register of exchange rate differences and export security»;

– the methodology for distributing exchange rate differences by types of operations has been improved using separate subaccounts, which allows avoiding mixing of different sources of currency fluctuations and improves management reporting;

– approaches to unifying documentary support for export operations have been developed, in particular, the introduction of a standardized package of documents and an accounting certificate with the calculation of exchange rate differences;

– a set of internal accounting documents of new content has been proposed – «Product Cost and Output Accounting Map» and also «Management Report on profit formation», which provide detailed accounting of costs.

The obtained research results are aimed at increasing the reliability, efficiency and analyticality of accounting for financial results, can be implemented in the practice of agricultural enterprises, and can also be used in the development of regulatory materials for accounting and analysis.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
РЕФЕРАТ
SUMMARY
СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ
ВСТУП ……... 11
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА
1.1 Теоретичні засади формування, сутності та використання прибутку підприємства……... 17
1.2 Організаційно-методичні основи бухгалтерського обліку фінансових результатів та їх розподілу …….. 26
1.3 Система показників оцінки, значення завдання та джерела інформації для аналізу фінансових результатів …… 32
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА І ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ВІК САН ОІЛ»
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства ……..... 39
2.2 Особливості обліку фінансових результатів на підприємствах, які займаються виробництвом соняшникової олії..……..…….. 50
2.3 Облік фінансових результатів підприємства та шляхи його вдосконалення.…….……... 57
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ ТОВ «ВІК САН ОІЛ»
3.1 Загальна оцінка фінансових результатів підприємства...……..….. 67
3.2 Аналіз показників і факторів рентабельності та розподілу

прибутку..... 73
3.3 Управлінський аналіз в системі формування фінансових результатів підприємства ……..……..... 80
ВИСНОВКИ ……..…… 87
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ ……..…….. 94
ДОДАТОК А Фінансова звітність ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2023 рік….... 103
ДОДАТОК Б Фінансова звітність ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2024 рік….. 105
ДОДАТОК В Картка обліку витрат та виходу продукції на ТОВ «ВІК САН ОІЛ».....…….…….…….. 107
ДОДАТОК Д Реєстр курсових різниць та експортного забезпечення на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»….…….…….…….. 108
ДОДАТОК Е Управлінський звіт про формування прибутку на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»……...…….…….. 109
ДОДАТОК Ж Фінансові ризики підприємства та заходи їх мінімізації на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»……..…….. 110

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

ЗУ – Закон України

П(С)БО – Положення (стандарти) бухгалтерського обліку

М(С)БО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності

ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю

чол. – чоловік

грн – гривень

тис грн – тисяч гривень

% – відсотки

в т.ч. – в тому числі

і т.д. – і так далі

ін. – інші

ВСТУП

Ефективність функціонування національної економіки безпосередньо визначається стабільним розвитком усіх її сфер, серед яких особливе місце належить аграрному сектору. Підприємства сільського господарства сьогодні відчувають значну потребу у залученні додаткових фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів для забезпечення сталого виробничого процесу. Реалізація цього завдання неможлива без якісної інформаційної бази, основою якої виступають повні, оперативні та достовірні дані про результати їхньої діяльності, зокрема фінансові показники.

Специфіка функціонування аграрних підприємств зумовлюється низкою чинників: технологічною складністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов, сезонністю, різноманітністю організаційних форм та істотними коливаннями ринкової кон’юнктури. Ці особливості створюють потребу в удосконаленні підходів до управління підприємствами з погляду забезпечення їх довгострокової стабільності та підвищення значущості для суспільства як виробників стратегічно важливої продукції. У таких умовах особливого значення набуває обліково-аналітична інформація, що комплексно характеризує всі напрями діяльності суб’єкта господарювання та забезпечує можливість своєчасної оцінки його фінансових результатів.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що загальна результативність господарської діяльності підприємства знаходить відображення у фінансово-економічних показниках, які репрезентують ефективність використання ресурсів, здатність підприємства до розвитку та його конкурентний потенціал. Найважливішим інтегрованим показником результативності є прибуток, значення якого суттєво зростає в умовах економічної нестабільності, обмежених можливостей кредитування, потреби в інвестиціях і необхідності посилення конкурентоспроможності підприємств. Саме прибуток виступає фундаментом для реалізації інноваційних проектів, модернізації виробництва,

зміцнення фінансової стійкості та розширення ринкових позицій.

Проблематика формування та аналізу фінансових результатів представлена у наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Значний внесок у розробку теоретичних положень зробили А. Бабо, С. Л. Брю, І. О. Бланк, О. С. Бородкін, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, З. В. Гуцайлюк, А. М. Герасимович, М. Я. Дем'яненко, П. Дойль, К. Друрі, В. В. Ковалев, М. В. Кужельний, В. Г. Лінник, К. Р. Макконнелл, Н. М. Малюга, В. О. Мец, М. Ф. Огійчук, Н. Л. Правдюк, Г. В. Савицька, В. К. Савчук, П. Самуельсон, Я. В. Соколов, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, Е. С. Хендріксен, М. Г. Чумаченко та інші науковці. Їхні дослідження стосуються економічної природи прибутку, методів його формування та підходів до оцінки результативності діяльності підприємств.

У роботах В. М. Жука, Г. Г. Кірейцева, М. М. Коцупатрого, П. Т. Саблука, Л. К. Сука та інших учених детально розглянуто особливості обліку біологічних активів, порядок визначення доходів і витрат, а також методологію формування фінансових результатів саме на сільськогосподарських підприємствах. Проте в умовах оновлення нормативно-правової бази, особливо впровадження П(С)БО 30 «Біологічні активи» та Методичних рекомендацій із бухгалтерського обліку біологічних активів, виникають нові теоретичні й практичні завдання, які потребують подальшого дослідження. Зміни в регулюванні обліку, розвиток ринкових відносин та зростання ролі інформаційних технологій зумовлюють необхідність удосконалення підходів до формування, відображення та аналізу фінансових результатів аграрних підприємств, що підтверджує актуальність даної тематики та потребу в її поглибленому дослідженні.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та практичне удосконалення аналітичного забезпечення формування фінансових результатів діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ», а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління прибутком та рентабельністю підприємства.

Для реалізації цієї мети поставлено такі завдання:

– дослідити теоретичні засади формування фінансових результатів, розкрити економічну сутність прибутку та його роль у системі управління підприємством;

– обґрунтувати організаційно-методичні принципи бухгалтерського обліку фінансових результатів та їх розподілу відповідно до чинних нормативно-правових вимог;

– визначити систему показників, інформаційні джерела та аналітичні завдання, що застосовуються для комплексної оцінки фінансових результатів підприємства;

– надати організаційно-економічну характеристику ТОВ «ВІК САН ОІЛ», оцінити його виробничі, ресурсні та управлінські особливості;

– дослідити галузеві особливості формування та обліку фінансових результатів на підприємствах з виробництва соняшникової олії та визначити їх вплив на облікову систему;

– проаналізувати існуючу систему обліку фінансових результатів на ТОВ «ВІК САН ОІЛ», виявити проблемні аспекти та запропонувати шляхи її вдосконалення;

– провести загальну оцінку фінансових результатів діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» на основі горизонтального, вертикального та трендового аналізу;

– оцінити рівень та динаміку рентабельності підприємства, здійснити факторний аналіз рентабельності та дослідити ефективність розподілу прибутку;

Об’єктом дослідження є фінансові результати та розподіл прибутку у Товаристві з обмеженою відповідальністю «ВІК САН ОІЛ» Запорізького району Запорізької області.

Предметом дослідження виступають теоретичні й прикладні аспекти методології та організації обліку і аналізу фінансових результатів та розподілу прибутку підприємства.

В процесі написання кваліфікаційної роботи були проведені дослідження на теоретичному та практичному рівнях пізнання. Методологію дослідження складають наукові положення сучасної економічної теорії, фундаментальні та прикладні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків у сфері обліку, фінансового, що містяться у монографічній, навчальній, спеціальній фаховій періодичній літературі; матеріалах наукових і науково-практичних конференцій.

У роботі використано такі загальнонаукові методи пізнання, як: спостереження, абстрагування, комплексного, системного, історичного і логічного підходу, індукції, дедукції, аналізу, синтезу, експерименту. У процесі дослідження застосовано складові методу бухгалтерського обліку, економіко-статистичні та економіко-логічні методи аналізу.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи слугували: законодавчі та нормативно-правові акти України; матеріали первинного, аналітичного, синтетичного обліку; фінансова та статистична звітність ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки; наукові праці економістів, аудиторів, бухгалтерів; матеріали періодичних видань.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному узагальненні вітчизняного досвіду у обліку та аналізу фінансових результатів і розподілу прибутку підприємства, запропонованих методах розв’язання актуальних проблем, пов’язаних з управлінням прибутковістю діяльності. Зокрема, для удосконалення обліку та аналізу фінансових результатів досліджуваного підприємства було:

– уточнено економічну сутність фінансових результатів і прибутку підприємства, зокрема розмежовано категорії економічного, бухгалтерського та податкового прибутку;

– обґрунтовано провідну роль облікового (бухгалтерського) прибутку як базового показника для оцінки реальних фінансових результатів і прийняття управлінських рішень у сільськогосподарському виробництві;

– набула подальшого розвитку система аналітичного обліку доходів

через розробку багаторівневої структури аналітичних рахунків до субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції» (за видами продукції, видами операцій, країнами експорту та контрактами), що забезпечує можливість оцінки маржинальності окремих ринків, продуктів і зовнішньоекономічних договорів;

– обґрунтовано та розроблено комплексний підхід до вдосконалення обліку курсових різниць у експортній діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ», що передбачає впровадження внутрішнього реєстру експортного забезпечення та спеціального документа – «Реєстру курсових різниць та експортного забезпечення», які забезпечують систематизацію валютних даних і підвищують аналітичність обліку;

– вдосконалено методику розподілу курсових різниць за видами операцій із застосуванням окремих субрахунків, що дозволяє уникати змішування різних джерел валютних коливань та покращує управлінську звітність;

– дістали розвитку підходи до уніфікації документального забезпечення експортних операцій, зокрема запровадження стандартизованого пакету документів та бухгалтерської довідки з розрахунком курсових різниць, що підвищує достовірність і прозорість валютних операцій та сприяє більш ефективному управлінню експортними контрактами;

– запропоновано комплекс внутрішніх облікових документів нового змісту – «Карта обліку витрат та виходу продукції» і також «Управлінський звіт про формування прибутку», які забезпечують деталізований облік витрат за центрами відповідальності, контроль технологічних втрат, систематизацію валютних операцій і формування інформаційної бази для управлінського аналізу.

Пропозиції автора щодо удосконалення управління прибутковістю, методики та організації обліку та аналізу фінансових результатів і розподілу прибутку ТОВ «ВІК САН ОІЛ» мають прикладне значення і можуть бути використані у практичній діяльності.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення та отримали позитивну оцінку науковців на конференціях: IX Міжнародна студентська наукова конференція «Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження» (м. Житомир, 16 травня 2025 року), зокрема у збірнику даної конференції опубліковано одну тезу, IX Міжнародна студентська наукова конференція «Актуальні питання та перспективи проведення наукових досліджень» 30 травня 2025 року, м. Рівне, у збірнику даної конференції опубліковано одну тезу. Також на основі матеріалів кваліфікаційної роботи було опубліковано статтю: «ACCOUNTING AND ANALYSIS OF FINANCIAL RESULTS IN AGRICULTURAL ENTERPRISES» у електронному науковому фаховому виданні «Економіка та суспільство», Випуск №79/2025 (2025 рік).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури, додатків. Основний зміст викладено на 110 сторінках комп’ютерного тексту. Робота містить 17 таблиць, 7 рисунків, 8 формул додатки, містить 82 найменування літературних джерел.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Теоретичні засади формування, сутності та використання прибутку підприємства

В умовах ринкової економіки однією з ключових характеристик підприємства є його економічна самостійність, а також організація фінансово-господарської діяльності на принципах повного самофінансування та самоокупності. У цьому контексті надзвичайно важливим постає питання розкриття змісту фінансових результатів діяльності підприємства, зокрема прибутку чи збитку, які визначають рівень його економічної стійкості та перспективи подальшого розвитку. Фінансові результати є інтегральним показником ефективності функціонування підприємства, що характеризує не лише поточний стан його діяльності, а й здатність адаптуватися до умов мінливого ринкового середовища.

Прибуток виконує провідну роль у підприємницькій діяльності, оскільки виступає основною метою її здійснення, а також слугує джерелом фінансування економічного й соціального розвитку, інвестиційних та інноваційних процесів. Він займає центральне місце в системі вартісних інструментів товарного виробництва, відображаючи кінцевий результат взаємодії всіх ресурсів підприємства – матеріальних, трудових, фінансових та інтелектуальних. Крім того, прибуток виконує важливу макроекономічну функцію, виступаючи механізмом перерозподілу капіталу між галузями, які забезпечують науково-технічний прогрес, і сприяючи акумулюванню фінансових ресурсів у підприємствах, що здатні ефективно управляти своєю діяльністю та генерувати додану вартість.

Прибуток є економічною категорією, що відображає сукупність економічних відносин, які виникають у процесі виробництва, розподілу та обміну, результатом яких виступає створення додаткового продукту. Він становить ту частину доходу підприємства, що залишається після покриття витрат, понесених у ході господарської діяльності, і тому відображає якість управління ресурсами, рівень раціональності витрат та здатність підприємства забезпечувати ефективний цикл відтворення.

Як об’єктивна економічна категорія, прибуток формується в процесі виробництва та реалізується під час обміну, що зумовлює подвійний характер його виникнення: виробничо-технологічний та ринково-комерційний. Однак абсолютна величина прибутку не завжди є об’єктивним показником ефективності функціонування підприємства, оскільки її рівень, за інших однакових умов, прямо залежить від масштабів виробництва та обсягів реалізації. Великі підприємства можуть отримувати значні масштаби прибутку за низької рентабельності, тоді як малі – демонструвати протилежну картину. Саме тому для оцінки ефективності діяльності доцільно використовувати не лише абсолютні, а й відносні показники, що відображають рівень прибутковості щодо вкладених ресурсів, обсягів продажу чи вартості активів.

Термін «прибуток» є ключовим елементом у системі економічних категорій, і правильне трактування цієї концепції має велике значення для об’єктивної оцінки економічної ефективності через відповідні показники. Недостатня визначеність або відсутність єдиного підходу до тлумачення прибутку може призводити до викривлення оцінки фінансових результатів, що, у свою чергу, впливає на прийняття управлінських рішень. Саме тому вивчення теоретичних засад сутності прибутку та механізму його формування набуває особливої ваги в умовах динамічного розвитку економічних процесів.

Сучасні дослідники здебільшого спираються на класичні економічні теорії XIX – початку XX століття, адаптуючи їх до нових реалій ринкової економіки та особливостей функціонування підприємств у глобальному

середовищі.

Аналіз літературних джерел щодо передумов формування та визначення фінансових результатів свідчить про неоднозначність поняття «прибуток». Причинний зв'язок його виникнення в різних трактуваннях часто залишається не до кінця обґрунтованим, а подекуди лише передбачається. Це зумовлено складністю економічних процесів, багатофакторністю впливів та різними підходами науковців до інтерпретації сутності доходів і витрат.

Для окремих учених прибуток виступає трудовим доходом або винагородою за підприємницьку діяльність, тоді як для інших – додатковою вартістю новоствореного продукту, що виникає внаслідок поєднання факторів виробництва. У деяких підходах прибуток трактують як дохід підприємства, у інших – як вигоду, яку отримує власник чи суспільство в результаті певної економічної діяльності. Така багатоваріантність інтерпретацій підтверджує універсальність та багаторівневу природу цієї економічної категорії.

Узагальнення різних визначень дозволяє дійти висновку, що прибуток є загальноекономічною категорією, яка відображає кінцевий результат діяльності підприємства під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, зокрема рівня розвитку підприємництва, конкурентного середовища, технологічного забезпечення та фінансової політики.

Прибуток являє собою різницю між доходами, отриманими від усіх видів діяльності, та витратами, понесеними для їх отримання. Він слугує джерелом формування фонду розвитку, забезпечення процесу розширеного відтворення, а також задоволення інтересів власників, працівників, інвесторів і держави.

Прибуток є однією з ключових економічних категорій, що відображає відносини, які виникають від час процесу виробництва. Це узагальнюючий показник, який охоплює всі аспекти діяльності господарюючих суб'єктів і забезпечує стабільне функціонування їхніх підприємств.

Узагальнивши різноманітність підходів до визначення сутності прибутку, можна виокремити основні теорії, які наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Основні теорії прибутку та її характеристика

Теорія	Характеристика
Класична теорія (А.Сміт. Д.Рікардо)	Прибуток є винагородою за підприємницький ризик та ефективне використання капіталку. Прибуток визначається як різниця між доходами та витратами підприємства.
Теорія додаткової вартості(К. Маркс)	Прибуток є частиною додаткової вартості, що створюється працею робітників. Власники капіталу отримують прибуток через експлуатацію праці.
Теорія підприємницького прибутку (Й. Шумпетер)	Прибуток є винагородою за інновації та підприємницькі ідеї. Підприємець отримує прибуток завдяки інноваціям, новим технологіями та ринками.
Теорія граничної продуктивності (Дж. Б. Кларк)	Прибуток визначається через ефективність використання ресурсів у виробництві, зокрема на основі граничної продуктивності капіталу.
Теорія монополії (П. Самуельсон)	Прибуток виникає через монопольне становище підприємства на ринку, що дозволяє йому отримувати надприбутки за рахунок обмеження конкуренції.
Теорія функціонального прибутку (К. Маршалл)	Прибуток виникає в результаті взаємодії попиту і пропозиції на ринку факторів виробництва та товарів.
Теорія ціни та прибутку (Л. Вальрас)	Прибуток залежить від рівноваги на ринку товарів та послуг. Ціноутворення є основним фактором, що визначає прибуток підприємства.
Теорія неоподаткованого прибутку (Р. Коуз)	Прибуток виникає завдяки зниженню транзакційних витрат і ефективному управлінню підприємством, яке дозволяє мінімізувати витрати на угоди та організацію бізнесу.

Джерело: узагальнено автором

При розгляді сутності прибутку важливо відзначити його основні характеристики:

– прибуток є формою доходу підприємця, який інвестував свій капітал у певний вид діяльності з метою досягнення комерційного успіху; - прибуток не є гарантованим доходом на вкладений капітал у будь-який бізнес, а є результатом вмілого та успішного ведення цього бізнесу. Отже, прибуток можна розглядати як винагороду за ризик, пов’язаний із підприємницького діяльністю. Рівень прибутку та рівень підприємницького ризику перебувають у прямо пропорційній залежності;

– прибуток характеризує не весь дохід, отриманий на підприємницької діяльності, а лише ту його частину, яка залишається після покриття витрат понесених на здійснення цієї діяльності;

– прибуток є вартісним показником, який виражений у грошовій формі.

Отже, прибуток – це результат діяльності підприємця, виражений у грошовій формі, який характеризує його винагороду за ризик, пов’язаний у підприємницькою діяльністю. Прибуток Визначається як різниця між загальним доходом та сукупними витратами, понесеними в процесі здійснення цієї діяльності [12].

В умовах ринкових відносин, як показує світовий досвід, можна виділити три основні джерела отримання прибутку:

– перше джерело виникає завдяки монопольному становищу підприємства на ринку, пов’язаному з випуском унікальної продукції. Однак це джерело має нестабільний характер через антимонопольну політику держав та зростаючу конкуренцію з боку інших компаній;

– друге джерело безпосередньо пов’язане з виробничою та підприємницькою діяльністю Ефективність його використання залежить від здатності підприємства аналізувати кон’юнктуру ринку та адаптувати виробничий процес до її змін. Для зростання прибутку підприємству необхідно: проводити маркетингові дослідження та розробляти обґрунтовану виробничу програму; збільшувати обсяги виробництва та реалізації товарів, робіт і послуг (чим більший обсяг, тим більший прибуток); розширювати асортимент продукції та покращувати її якість, орієнтуючись на ринок; впроваджувати заходи для підвищення продуктивності праці працівників знижувати витрати на виробництво та реалізацію продукції (собівартість); створювати конкурентоспроможні умови для продажу товарів та надання послуг (ціна, термін постачання, обслуговування, рівень сервісу тощо); грамотно вибудовувати договірні відносини з постачальниками та покупцями; оптимально розподіляти отриманий прибуток з метою досягнення найкращого результату;

– третє джерело пов’язане з інноваційного діяльністю підприємства. Це джерело прибутку передбачає постійне оновлення послуг, забезпечення їх конкурентоспроможності, збільшення обсягів реалізації та росту прибутку [12].

Для практичного застосування необхідна інтерпретація цієї дефініції з огляду на прикладу економічні науки, до яких відноситься бухгалтерський облік. У цьому контексті деякі дослідники [17] трактують прибуток як об'єкт бухгалтерського обліку. Зокрема, С. О. Кучеркова зазначає, що «бухгалтерський прибуток – це фактичний приріст власного капіталу за звітний період, визначений на основі даних бухгалтерського обліку» [17].

Що стосується «бухгалтерського прибутку», то це окремий вид класифікації, згідно з яким економісти-теоретики, зазвичай, розрізняють такі типи прибутку: економічний, бухгалтерський, нормальний [27].

Водночас існує й інша точка зору, згідно з якою в сучасній економічній науці розглядають три основні концепції прибутку: бухгалтерську, економічну та податкову [26].

Згідно з традиційним підходом, бухгалтерський прибуток визначається як різниця між виручкою підприємства та його бухгалтерськими (явними, зовнішніми) витратами, тоді як економічний прибуток представляє собою величину, яка може бути отримана за умови найефективнішого використання ресурсів. Тобто, економічний прибуток розраховується як різниця між виручкою підприємства та його економічними витратами (які включають як точного розрахунку прихованих (внутрішніх) витрат, цей вид прибутку має більше теоретичне значення, ніж практичне. Тому для оцінки реального має господарювання підприємства має сенс визначати прибуток на основі даних бухгалтерського обліку, адже саме бухгалтерський прибуток відображає фактичний результат діяльності підприємства.

У цьому контексті академік М. Я. Дем'яненко у своїй публікації зазначає, що, на думку багатьох економістів, доцільно розрізняти два види прибутку: бухгалтерський, який показує збільшення капіталу незалежно від джерел його утворення, та економічний, що відображає ту частину капіталу, яка створена в результаті комерційної (виробничої) діяльності підприємства власними силами. Автор пропонує обчислювати економічний прибуток як різницю між доходами та витратами підприємства [11], що суперечить

загальноприйнятим поглядом та наведеному вище трактуванню.

Проведене дослідження логічно веде до порівняння підходів до визначення прибутку економістами та бухгалтерами. Так, економісти, зокрема теоретики, зазвичай розглядають прибуток як міру покращення стану господарюючого суб'єкта за певний період часі. У той же бухгалтери традиційно трактують прибуток як величину, яку отримують шляхом віднімання собівартості реалізованої продукції та інших витрат або втрат від виручки [52].

В Україні, відповідно до П(С)БО 17 «Податок на прибуток», виділяють два основних типи прибутку: обліковий (сума прибутку до оподаткування, визначена в бухгалтерському обліку і відображена у звіті про фінансові результати) та податковий прибуток (сума прибутку, розрахована відповідно до податкового законодавства, що є об'єктом оподаткування) [48].

Це дозволяє зробити висновок, що обліковий прибуток розглядається в традиційному розумінні, тоді як податковий прибуток є умовною величиною, розрахованою відповідно до вимог податкового законодавства. У зв'язку з цим виникає питання, чи повинна величина податкового прибутку відрізнятися від облікового. Це питання є обґрунтованим, оскільки існують дві принципово різні точки зору щодо відповіді на нього.

Деякі дослідники [9] вважають, що податковий прибуток повинен значно відрізнятись від бухгалтерського, підкреслюючи різні цілі бухгалтерського та податкового обліку. Вони також зазначають, що це питання вирішується по різному в міжнародній практиці. Водночас інші вчені [31] вважають, що поділ прибутку на обліковий та податковий вводить в оману користувачів фінансової звітності, що ускладнює прийняття правильних управлінських рішень.

Як зазначають дослідження академіка В.Г. Андрійчука та практичні дані діяльності підприємств, наявна методика визначення податкового прибутку побудована таким чином, що за своєю абсолютною величиною він зазвичай перевищує бухгалтерський прибуток. Це призводить до парадоксальної ситуації, коли, за даними бухгалтерського обліку, підприємство має збиток, а за

даними податкового обліку – прибуток, який насправді не існує, але на нього накладається податок [1].

Отже податковий прибуток не може бути використаний для оцінки економічної ефективності роботи підприємства. Для цієї мети доцільно застосувати обліковий прибуток, оскільки він точніше відображає фінансові результати підприємства. Проте і обліковий прибуток не завжди адекватно відображає реальний стан справ. Зокрема, деякі дослідники зазначають, що, незважаючи чи популярність показників прибутку як критерію оцінки успіху підприємства, його недоліки є очевидними [10].

На підтримку цієї точки зору автори, посилаючись на праці П. Дойля, наводять такі аргументи:

а) практика показує, що існують випадки маніпулювання розмірами прибутку;

б) показники прибутковості можна штучно збільшити, фінансуючи розвиток підприємства за рахунок позикових коштів;

в) прибуток не можна вважати справжнім показником цінності підприємства, оскільки він не відображає потенціал його успішної діяльності в майбутньому;

г) заходи, спрямовані на підвищення прибутку, часто є нічим іншим, як «викачуванням останніх ресурсів» з наявних засобів [22].

Для більш глибокого і правильного розуміння прибутку важливо звернути увагу на підходи до його класифікації за різними критеріями. У цьому контексті деякі дослідники [17] зазначають, що сьогодні існує понад 20 класифікаційних ознак прибутку, що вже саме по собі свідчить про складність цієї проблеми та ставить під сумнів можливість її однозначного вирішення (табл. 1.2)

Прибуток виконує кілька важливих функцій.

Функція оцінки. Прибуток є важливим комплексним показником, що в грошовій форму відображає кінцеві результати діяльності підприємства.

Таблиця 1.2 – Класифікація прибутку за основними ознаками

Ознака класифікації	Види прибутку	Опис
За методом обчислення	Обліковий прибуток	Визначається за даними бухгалтерського обліку як різниця між виручкою та бухгалтерськими витратами.
	Податковий прибуток	Розраховується на основі податкового законодавства для визначення об'єкта оподаткування.
	Економічний прибуток	Різниця між доходами та економічними витратами (включаючи явні та приховані витрати).
За джерелами утворення	Чистий прибуток	Частина прибутку, що залишається після вирахування всіх витрат, податків, дивідендів та інших обов'язкових платежів.
	Валовий прибуток	Різниця між виручкою та всіма витратами, без врахування податків.
За економічним змістом	Трудовий прибуток	Прибуток, який отримує працівник або підприємець за свою працю або діяльність.
	Підприємницький прибуток	Прибуток, отриманий від підприємницької діяльності, що враховує всі витрати, в тому числі ризик.
За рівнем віднесення до доходів	Операційний прибуток	Прибуток від основної діяльності підприємства (виробництво, продаж товарів, надання послуг).
	Позаплановий прибуток	Прибуток, отриманий від позапланових операцій, таких як продаж активів або зміна валютного курсу.
За спрямованістю використання	Розподільний прибуток	Частина прибутку, що розподіляється між акціонерами, працівниками, інвесторами тощо.

Джерело: узагальнено автором

Він концентрує в собі підсумки всіх аспектів роботи підприємства: зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, наявних у його розпорядженні. Рівень виконання плану з прибутку безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства, його здатність виконувати зобов'язання перед бюджетом, банками та постачальниками матеріальних ресурсів. Повноцінне використання цієї функції можливе в умовах ринкової економіки, що забезпечує свободу у встановленні цін, виборі постачальників і покупців [32].

Розподільча функція. Суть цієї функції полягає в тому, що прибуток

використовується як інструмент розподілу чистого доходу суспільства, розподіляючи його між різними рівнями бюджету та залишаючи частину в розпорядженні підприємства для подальшого розширеного відтворення. Частина прибутку, яка сплачується у вигляді податків і обов'язкових платежів, є об'єктом економічних інтересів держави.

Економічний інтерес підприємства як товаровиробника знаходить своє відображення в обсязі прибутку, який залишається в його розпорядженні та використовується для вирішення виробничих та соціальний завдань, що сприяють розвитку підприємства.

Економічний інтерес працівників, в основному, пов'язаний з розміром прибутку, що спрямовується на соціальний розвиток. Для власників підприємства найбільше значення має величина фонду для виплати дивідендів і та частина прибутку, яка спрямовується на виробничий розвиток, реконструкцію, технічне переозброєння, удосконалення технологій та збільшення капіталу.

Стимулююча функція. Одержання прибутку стимулює найбільш ефективне використання економічних ресурсів, зменшення витрат, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, а також освоєння нових виробництв [12].

1.2 Організаційно-методичні основи бухгалтерського обліку фінансових результатів та їх розподілу

Для визначення фінансових результатів у системі бухгалтерського обліку застосовується послідовне співставлення доходів із витратами, понесеними з метою їх отримання в межах усіх видів діяльності підприємства [10].

У бухгалтерській практиці використовується різні методи обчислення

фінансових результатів. Один із них базується на врахуванні собівартості продукції та застосовується переважно на великих підприємствах. Інший метод, орієнтовний на визначення результатів діяльності загалом, характерний для суб'єктів малого підприємництва. Окрім того, для сільськогосподарських підприємств передбачено специфічну методику розрахунків відповідно до положень (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» [50].

Після завершення звітного фінансового року в бухгалтерському обліку здійснюється підбиття підсумків фінансово-господарської діяльності підприємства , зокрема шляхом співставлення доходів за звітний період із відповідними витратами, що дозволяє визначати фінансовий результат [37].

Методологічні засади формування облікової інформації щодо доходів і витрат, а також порядок її відображення у фінансовій звітності, визначаються чинними стандартами бухгалтерського обліку. Зокрема, підприємства, які здійснюють облік відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, керуються вимогами П(С)БО 15 «Дохід» [46] та П(С)БО 16 «Витрати» [47]. У свою чергу, суб'єкти господарювання, що використовують міжнародні стандарти, застосовують положення МСБО 18 «Дохід» [25].

Що стосується витрат, то в рамках міжнародної системи бухгалтерського обліку спеціального стандарту з питань їх визнання не існує. Відтак, підприємства зобов'язані узагальнювати інформацію про витрати, спираючись на інші стандарти МСБО, у яких зазначено критерії операцій. Фінансовий результат діяльності підприємства визначається окремо за кожним видом діяльності (операційна, фінансова, інша) з періодичністю, передбаченою обліковою політикою підприємства – щомісяця, щокварталу або щороку [64].

Для узагальнення інформації щодо фінансових результатів діяльності в системі бухгалтерського обліку використовується рахунок 79 «Фінансові результати» [45], який структурується на три субрахунки:

– 791 «Результат операційної діяльності» - по кредиту цього субрахунку

у процесі закриття відповідних рахунків відображаються доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг, а також інші операційні доходи (з рахунків 70 «Доходи від реалізації» та 71 «Інший операційний дохід»). По дебету обліковуються витрати, пов'язані з собівартістю реалізованої продукції, адміністративними, збутовими та іншими операційними витратами (з рахунків 90, 92, 93 та 94);

– 792« Результат фінансової операції» - по кредиту відображається списання доходів від участі в капіталі та інших фінансових доходів у процесі закриття рахунків. По дебету – списання фінансових витрат згідно з рахунками 95 « Фінансові витрати» і 96 « Витрати від участі в капіталі»;

– 793 «Результат іншої діяльності» – по кредиту цього субрахунку здійснюється закриття доходів від інвестиційної та іншої діяльності підприємства, в по дебету – списання відповідних витрат із рахунка 97 «Інші витрати».

Слід зазначити, що для узагальнення інформації про витрати підприємства можуть застосовувати лише рахунки класу 8 «Витрати за елементи» без використання рахунків класу 9. У цьому разі суми витрат, обліковані на рахунка 23 «Виробництво» та класу 8, списуються в дебет субрахунків рахунка 79 у процесі їх закриття.

Наведемо вищезазначене у таблиці 1.3.

Після визначення фінансового результату до оподаткування бухгалтер повинен розрахувати суму податку на прибуток і відобразити її на рахунках бухгалтерського обліку з подальшим закриттям на рахунок 79 «Фінансові результати».

Для підприємства, що здійснюють коригування фінансового результату з метою оподаткування, облік податку на прибуток здійснюється з урахуванням вимог П(С)БО 17 «Податок на прибуток» [48] або МСБО 12 «Податки на прибуток» [25], відображенням відповідної інформації на рахунок 98 «Податки на прибуток».

Таблиця 1.3 – Порядок формування фінансового результату підприємства

Етап формування	Бухгалтерські рахунки	Зміст операцій
Визначення доходів	70 «Доходи від реалізації» 71 «Інший операційний дохід 72-75 (Інші доходи)	Відображення доходів від реалізації продукції, товарів, послуг та інших операцій
Визначення витрат	90 «Собівартість реалізації» 92 «Адміністративні витрати, 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційні діяльності, 95-97 «Інші витрати»	Облік витрат підприємства за видами (виробничі, адміністративні, збутові, інші, фінансові, інвестиційні)
Списання доходів і витрат на рахунок фінансових результатів	791«Результат операційної діяльності» 792 «Результат фінансових операцій» 793 «Результат іншої діяльності»	Закриття рахунків доходів (по кредиту) та витрат (по дебету) на відповідні субрахунки рахунка 79
Узагальнення витрат при використанні рахунків класу 8	8-й клас рахунків «Витрати за елементами», 23 «Виробництво»	Списання витрат із рахунків 23 та класу 8 на субрахунки рахунка 79 (у дебет)
Визначення кінцевого фінансового результату	79 «Фінансові результати»	Розрахунок прибутку або збитку як різниці між сумою доходів (по кредиту) та сумою витрат (по дебету)

Джерело: узагальнено автором

У процесі обліку обов’язково враховуються тимчасові різниці між балансовою оцінкою активів і зобов’язань у фінансовій звітності та їх податковою базою. На кінець звітного періоду на підставі цих розбіжностей визначаються:

– відстрочені податкові активи, що обліковуються на рахунок 17;

– відстрочені податкові зобов’язання, що обліковуються на рахунок 54.

З урахуванням суми поточного податку на прибуток, зазначеної у рядку 17 податкової декларації (форма затверджена Наказом № 8970, а також проведених коригувань за рахунками 17 і 54, закриття рахунка 98 може бути здійснено як у дебет, так і в кредит рахунка 79.

Схематичне зображення процесу закриття рахунка 79 і відображення фінансового результату на рахунок 44 наведено на рисунку 1.2.

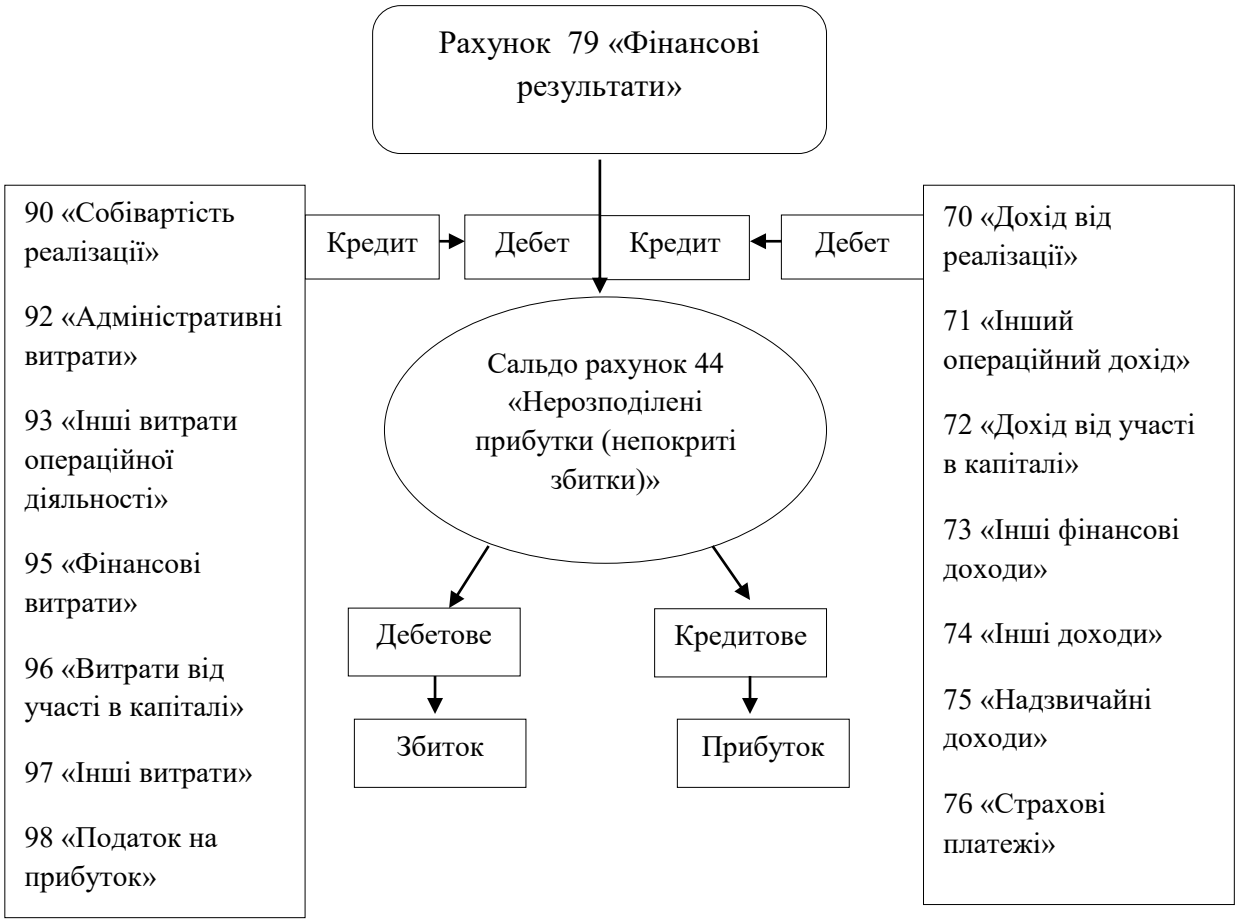

Рисунок 1.1 – Визначення фінансового результату діяльності

Джерело: узагальнено автором

Типові бухгалтерські проведення виглядають так:

Дт 98 – Кт 17, 48, 54, 64, 79;

Дт 17, 54, 64, 79 – Кт 98.

Остаточно сформований на рахунку 79 «Фінансові результати» показник чистого прибутку або збитку підприємства підлягає списанню на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Залежно від отриманого результату здійснюються такі бухгалтерські проведення:

– при отриманні прибутку:

Дт 791-793 – Кт 441 «Нерозподілений прибуток»;

– при отриманні збитку:

Дт 442 «Непокриті збитки» – Кт 791-793.

Методика бухгалтерського обліку використання отриманого чистого

прибутку представлена у таблиці 1.4. У ній наведено основні напрями розподілу прибутку та відповідні бухгалтерські проведення.

Формування фінансових результатів, а також їх кінцеве відображення, знаходить своє відображення у фінансовій звітності підприємства, зокрема у Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та Баланс.

Таблиця 1.4 – Методика обліку використання отриманого прибутку

№	Зміст господарської операції	Дебет (Дт)	Кредит(Кт)
1	Визначено фінансовий результат (прибуток) за підсумки звітного періоду	79	70, 71, 72
2	Закриття рахунку 79 на нерозподілений прибуток	79	44
3	Направлено прибуток на формування резервного капіталу	44	43
4	Направлено прибуток на збільшення статутного капіталу	44	40
5	Виплата дивідендів засновникам	44	67
6	Перераховано частину прибутку на благодійні або соціальні заходи	949	31, 30
7	Використано прибуток на покриття збитків минулих років	44	44 (з іншого субрахунку)
8	Перераховано прибуток до державного бюджету (для держпідприємств)	44	641

Джерело: узагальнено автором

Відповідно до положень НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», основними критеріями визнання статей у фінансовій звітності є, по-перше, ймовірність зростання або зменшення майбутніх економічних вигід, пов’язаних з конкретно господарською операцією, та, по-друге, можливість достовірної оцінки відповідної статті [44].

У нормативі конкретизовано ці підходи щодо доходів та витрат. Так, дохід визначається у складі звіту про фінансові результати у випадку, якщо господарська операція спричиняє зростання економічних вигід, що виявляється у формі надходження активів або зменшення зобов’язань, що, у свою чергу, приводить до збільшення власного капіталу підприємства (за винятком випадків, коли таке збільшення ж наслідком внесків власників).

Щодо витрат, вони визначаються у звіті про фінансові результати за

таких умов:

– при зменшені активів або збільшенні зобов’язань, що зумовлює зменшення власного капіталу підприємства, крім випадків вилучення чи розподілу капіталу власникам, за умови, що величина таких витрат може бути достовірно визначена;

– шляхом систематичного і раціонального розподілу (наприклад, через механізм амортизації) протягом тих звітних періодів, у яких підприємство отримує пов’язані з використанням активу економічні вигоди;

– негайно у разі, якщо економічні вигоди не відповідають критеріям визнання активу або припиняють відповідати їм.

Таким чином, фінансовий результат діяльності підприємства слід розглядати не лише як підсумковий показник ефективності його функціонування за звітний період, а й як важливу інформаційну основу для формування подальших управлінських рішень. У зв’язку з цим для користувачів фінансової звітності має значення не лише абсолютне значення видами діяльності: операційної, фінансової та інвестиційної [62].

Основним джерелом формування прибутку виступає операційна (основа) діяльності підприємства. У той же час, не всі суб’єкти господарювання здійснюють фінансову або інвестиційну діяльність. Однак у разу їх наявності розширюється спектр джерел отримання фінансових результатів, що вимагає детального аналізу структури прибутку.

1.3 Система показників оцінки, значення завдання та джерела інформації для аналізу фінансових результатів

Ефективне управління прибутковістю (або беззбитковістю господарської діяльності є одним із ключових завдань підприємства. У зв’язку з цим значна увага приділяється аналізу фінансових результатів та

дослідженню чинників, що впливають на їх формування.

Оскільки діяльність суб'єкта господарювання може мати як прибутковий, так і збитковий характер, що зумовлено впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, у системі бухгалтерського обліку та економічного аналізу доцільно проводити всебічну оцінку фінансових результатів. Така оцінка ґрунтується на застосуванні об'єктивно охарактеризувати фінансову ефективність діяльності підприємства.

Абсолютні показники фінансових результатів відображаються у вигляді сум прибутку або збитку, що формуються залежно від структури їх утворення, розподілу та використання. Відповідно до положень НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», у фінансовій звітності виділяють такі ключові абсолютні показники фінансових результатів:

- валовий прибуток (або збиток) – визначається як різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та виробничого собівартістю реалізованої продукції;
- фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток або збиток) обчислюється як різниця між сумою операційних доходів та операційних витрат підприємства;
- фінансовий результат до оподаткування (прибуток або збиток) – узагальнює результат усіх видів діяльності підприємства до моменту нарахування податку на прибуток;
- чистий прибуток (або збиток) – остаточний фінансовий результат, який відображає величину прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після вирахування всіх податків та інших обов'язкових платежів.

Крім зазначених показників, на практиці можуть також використовуватись альтернативні підходи до оцінки результативності, зокрема: визначення фінансового результату за окремою господарською операцією, а також розрахунок прибутковості окремих видів продукції або конкретного вибору. Такі деталізовані аналітичні розрахунки дають змогу

більш точно оцінити ефективність окремих напрямів діяльності підприємства.

Окрім абсолютних показників фінансових результатів, у процесі аналізу широко застосовуються також відносні показники прибутковості (рентабельності), які дозволяють оцінити ефективність використання ресурсів підприємства [57].

Якщо абсолютна сума прибутку демонструє лише загальний (кількісний) результат діяльності, то рентабельність характеризує відносну ефективність господарювання, тобто ступінь прибутковості відносно витрат або залучених ресурсів. У загальному вигляді коефіцієнт рентабельності визначається як відношення прибутку до витрат або капіталу, що використовувався у процесі господарської діяльності. Показник рентабельності виражається у відсотках, для чого розрахований коефіцієнт множиться на 100% [58].

Економічний зміст, аналітична цінність і сфера застосування того чи іншого показника рентабельності безпосередньо залежать від структури його складових зокрема, від вибору елементів у чисельнику (прибуток, операційний результат тощо) та знаменнику (активи, власний капітал, виручка, витрати тощо). Найчастіше в притиці фінансового аналізу використовують такі види показників рентабельності:

– рентабельність активів (економічна рентабельність) показує ефективність використання загального обсягу активів підприємства;

– загальна рентабельність (рентабельність виробничого капіталу) характеризує прибутковість використаного у виробництві капіталу;

– рентабельність власного капіталу (фінансова рентабельність) відображає доходність, яку отримають власники капіталу;

– рентабельність реалізації (комерційна рентабельність) визначає частку прибутку в структурі виручку від реалізації продукції;

– рентабельність окремих видів продукції або виробів дає змогу оцінити ефективність виробництва та реалізації конкретних торованих позицій[57].

Метою аналізу фінансових результатів є не лише визначення їх обсягу

але й оцінка повноти та якості отриманих показників, вивчення динаміки абсолютних і відносних значень, виявлення спрямованості, інтенсивності та питомої ваги впливу окремих чинників на зміну показників прибутку і рентабельності. Важливим завданням також є ідентифікація та оцінка потенційних внутрішніх резервів зростання фінансових результатів.

Чистий прибуток, зароблений підприємством за підсумками звітного року, підлягає регламентованому розподілу. Частина цього прибутку спрямовується на виплату дивідендів власникам, інша на формування резервного капіталу, а також на фінансування процесів розширеного відтворення та розвитку підприємства.

Механізм розподілу прибутку має бути спрямований на забезпечення сталого економічного розвитку суб'єкта господарювання, підвищення його фінансової стійкості, задоволення інтересів засновників і власників, а також на реалізацію статутних завдань підприємства.

Під час аналітичного дослідження розподілу прибутку доцільно враховувати, що структура використання чистого прибутку (зокрема, частка, спрямована на дивіденди, обсяг реінвестованого прибутку та нерозподілений залишок) залежить від низки факторів. Серед них: організаційно-правова форма підприємства, тривалість його функціонування, галузева специфіка, величина отриманого прибутку, частки власності засновників, рівень доходності на інвестований капітал, а також стратегічні підходи до реінвестування [57].

У процесі аналізу фінансових результатів підприємства вирішуються такі ключові завдання:

1. Проведення оцінки загального рівня фінансових результатів, а також аналізу взаємозв'язку між окремими фінансовими показниками.

2. Дослідження змін фінансових результатів у динаміці за кілька звітних періодів за метою виявлення основних тенденцій розвитку.

3. Визначення якості отриманих фінансових результатів.

4. Аналіз впливу окремих факторів на зміну показників операційного та

валового прибутку від реалізації продукції.

5. Вивчення беззбитковості діяльності підприємства та оцінка рівня його операційного ризику.

6. Дослідження ефективності розподілу та використання прибутку.

7. Оцінка рівня рентабельності, динаміки її зміні чинників, що впливають на ці зміни.

8. Виявлення внутрішніх резервів підвищення фінансових результатів і рентабельності, а також розроблення комплексу заходів для їх ефективного використання [68].

У процесі аналізу фінансових результатів дослідження здійснюється у двох основних напрямах.

Перший передбачає оцінювання фінансового результату як показника досягнення кінцевої мети діяльності підприємства та визначення ефективності його виробничого-фінансової активності. У цього контексті особливе значення надається аналізу рівня реалізації потенційних можливостей та оцінці упущених вигід.

Другий напрямок аналізу полягає у встановленні пріоритетів щодо капіталовкладень за видами діяльності, масштабами інвестування, а також у стратегічній і тактичній площинах. Основна мета цього – визначення напрямів, які забезпечують найбільше зростання фінансових результатів.

Для проведення зовнішнього аналізу використовується офіційні джерела фінансової інформації, зокрема: річна фінансова звітність підприємства, що включає:

- «Звіт про фінансові результати (Сукупний дохід)» (форма №2);
- «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (форма №1);
- «Звіт про власний капітал» (форма №3);
- «Примітки до річної фінансової звітності» (форма №5).

У разі здійснення внутрішнього (внутрішньогосподарського) аналізу, окрім вказаних форм звітності, доцільно використовувати також розширене коло джерел інформації. Зокрема, це: регістри синтетичного та аналітичного

обліку (зокрема Журнал 6); дані рахунків 7, 8, 9 класів плану рахунків бухгалтерського обліку, а також окремі рахунки 2 класу, зокрема рахунок 23 «Виробництво»; первинна документація; наказ про облікову політику підприємства; фінансовий або бізнес-план.

Крім того, можуть використовуватися позасистемні джерела інформації, такі як: результати опитувань, анкетувань, спостережень, акти ревізій, аудиторські та консалтингові висновки, податкові декларації тощо [68].

Найбільш повну інформацію щодо фінансових результатів діяльності підприємства містить спеціалізована форма фінансової звітності №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)». Перший розділ цього звіту та функціональним призначенням. Такий підхід забезпечує можливість послідовно порівняння доходів і витрат з метою обґрунтованого визначення чистого прибутку (або збитку) за звітний період (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Відповідність доходів і витрат у звіті про фінансові результати

Стаття доходів	Відповідна стаття витрат	Примітка
Дохід (виручка) від реалізації продукції	Собівартість реалізованої продукції	Визначає валовий прибуток
Інші операційні	Адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати	Використовується для розрахунку операційного прибутку
Дохід від участі в капіталі	-	Не має прямої відповідної витрати, відображає частку в прибутку інших осіб
Інші фінансові доходи	Фінансові витрати	Наприклад, відсоток за депозитами протиставляються втратам від їх списання
Інші доходи	Інші витрати	Наприклад, доходи від реалізації активів протиставляються втратам від їх списання
Прибуток від операційної діяльності	-	Є результатом зіставлення операційних доходів і витрат
Податок на прибуток	-	Вираховується після визначення прибутку до оподаткування
Чистий прибуток (збиток)	-	Кінцевий фінансовий результат

Джерело: складено автором самостійно.

Завдяки логічній побудові та деталізації показників ця форма звітності дозволяє простежити динаміку фінансових результатів і виявити ключові

фактори, що впливають на їх формування. Крім того, показники форми №2 відіграють важливу роль у формуванні аналітичної бази для ухвалення управлінських рішень, оскільки дають змогу оцінити не лише абсолютний фінансовий результат, а й ефективність структури доходів і витрат у контексті загальної стратегії розвитку підприємства.

Слід підкреслити, що у «Звіті про фінансові результати» відсутні окремі статті, які б прямо характеризували ефективність інвестиційної та фінансової діяльності шляхом порівняння відповідних доходів і витрат за цими напрямами.

Аналіз змісту графічних та табличних матеріалів свідчить про те, що фінансові результати підприємства мають комплексний характер, оскільки відображають тісний взаємозв’язок та взаємовплив усіх аспектів господарської діяльності.

У зв’язку з цим аналіз фінансових результатів доцільно здійснювати на основні системного підходу. Такий підхід передбачає всебічне дослідження як абсолютних, так і відносних показників, а також факторів, що впливають на фінансові результати, на всіх етапах їх формування: від обґрунтування й отримання – до розподілу та подальшого використання [59].

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКА І ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ВІК САН ОІЛ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «ВІК САН ОІЛ» (код ЄДРПОУ 44404860) є сучасним виробничим підприємством агропромислового комплексу України, яке здійснює господарську діяльність у сфері переробки олійних культур. Підприємство функціонує у формі товариства з обмеженою відповідальністю, що забезпечує гнучкість управління, мобільність прийняття рішень, чітку організацію відповідальності та адаптивність до змін ринкової кон'юнктури. Дата державної реєстрації підприємства – 2 квітня 2021 року, а місцезнаходження – Запорізька область, Запорізький район, с. Мар'ївка, вул. Щаслива. Керівником підприємства є Алексеєнко Ігор Михайлович.

Стратегічним напрямом діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» є виробництво нерафінованої соняшникової олії, шроту та лушпиння, що створює умови для комплексної переробки соняшнику та мінімізації виробничих відходів. Виробничий процес здійснюється за екстракційною технологією із застосуванням гексану, що дозволяє досягти високого рівня вилучення олії та стабільних показників готового продукту. Такий підхід відповідає сучасним технологічним стандартам олійно-жирової галузі й забезпечує конкурентоспроможність продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Підприємство має розвинуті ринкові зв'язки з українськими та зарубіжними контрагентами. Серед ключових партнерів – ТОВ «САНОЛТА КОРМ», ТОВ «БІТ ВКП», ТОВ «УКРМАСЛОТРЕЙД», ТОВ «Капро Ойл», ПП

«Оліяр», ТОВ «ТД Славія» та ТОВ «ЩЕДРО». Розгалужена мережа партнерів свідчить про високу ділову репутацію та стабільний попит на продукцію підприємства. Значна частина виробленої олії спрямовується на експорт, що забезпечує валютні надходження та підвищує стійкість до внутрішніх ринкових коливань.

Підприємство здійснює повний цикл переробки насіння соняшнику – від приймання та очищення сировини до виробництва готової олії та побічної продукції. Технологічний процес включає стадії подрібнення, теплової обробки, пресування та екстракції з використанням гексану. Такий метод дозволяє вилучити до 98 % олії з насіння, що робить виробництво економічно вигідним і ресурсоощадним.

Після вилучення олії відбувається її відстоювання, очищення та підготовка до реалізації. Шрот соняшниковий, що залишається після екстракції, реалізується підприємством як високопротеїновий корм для ВРХ. Лушпиння реалізується або використовується як енергоносій у власних виробничих процесах.

Високий рівень механізації та автоматизації дозволяє мінімізувати людський фактор, підвищити якість та стабільність продукції. Зростання первісної вартості основних засобів у 2023-2024 роках свідчить про модернізацію обладнання та підвищення технічного потенціалу підприємства.

У контексті технічного оновлення підприємства важливо проаналізувати, як зміни у виробничому потенціалі відобразилися на фактичних обсягах виготовлення продукції. Динаміка виробництва безпосередньо демонструє результативність використання нових потужностей, ефективність технологічних процесів та здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового середовища. Саме тому узагальнення даних щодо структури та темпів зростання основних видів продукції є ключовим етапом оцінки виробничої діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у 2022-2024 роках (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Структура та динаміка виробництва продукції ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки

Вид продукції	Обсяг виробництва, тис. грн.			Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Лушпиння соняшникове негранульоване	24,8	105,4	372,8	348,0	збільш. у 15 разів
Олія соняшникова нерафінована не вимороженa першого гатунку	50306,9	21813,0	161946,9	111640,0	322
Шрот соняшниковий	22527,9	9187,0	38554,2	16026,31	171
Всього	72859,6	31105,4	200873,9	128014,31	276

Джерело: складено автором самостійно.

Динаміка виробництва продукції ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у 2022-2024 роках свідчить про істотне розширення масштабів діяльності підприємства та активізацію виробничих процесів. Загальний обсяг випуску продукції за аналізований період зріс із 72859,6 тис. грн у 2022 році до 200873,9 тис. грн у 2024 році. Таким чином, приріст становив 128014,3 тис. грн, що відповідає зростанню на 276%. Подібна динаміка характеризує підприємство як таке, що активно розвивається та нарощує виробничі потужності, а також ефективно реагує на кон'юнктурні зміни ринку олійно-жирової продукції.

Структурний аналіз виробництва показує, що основним видом продукції підприємства протягом усього періоду залишалася соняшникова олія нерафінована невимороженa першого ґатунку. Обсяг її виробництва у 2022 році становив 50306,9 тис. грн, однак у 2023 році спостерігалося значне зниження до 21813,0 тис. грн. Подібна тенденція була зумовлена впливом зовнішніх факторів, зокрема нестабільністю ринку насіння, коливаннями закупівельних цін та ускладненням логістики в умовах воєнного часу. Уже у 2024 році підприємству вдалося не лише відновити обсяги виробництва, а й перевищити показники 2022 року. Випуск олії зріс до 161946,9 тис. грн, що на 111640,0 тис. грн більше порівняно з базовим роком. У відносному вимірі це відповідає зростанню на 322%. Такі результати свідчать про зміцнення виробничого потенціалу та повернення підприємства до активної переробки,

що стало можливим завдяки модернізації обладнання та стабілізації постачання сировини.

Виробництво шроту соняшникового протягом аналізованого періоду також демонструвало позитивну динаміку. У 2022 році його обсяг становив 22527,9 тис. грн, тоді як у 2023 році він зменшився до 9187,0 тис. грн, що є наслідком зниження загальних обсягів переробки насіння у кризовому 2023 році. У 2024 році ситуація суттєво покращилася. Обсяг виробництва шроту зріс до 38554,2 тис. грн, що на 16026,3 тис. грн більше порівняно з 2022 роком. У відсотковому вираженні це відповідає приросту на 171%. Зростання виробництва шроту пов’язане з інтенсивною переробкою сировини у 2024 році та розширенням співпраці з підприємствами кормової промисловості, які формують стабільний попит на цей вид продукції.

Соняшникове лушпиння, попри свою відносно невелику частку у загальному обсязі виробництва, демонструє найбільш стрімку динаміку зростання. Якщо у 2022 році обсяг його випуску становив лише 24,8 тис. грн, то у 2023 році цей показник збільшився до 105,4 тис. грн, а у 2024 році – до 372,8 тис. грн. Це пояснюється тим, що розширення обсягів переробки автоматично призводить до збільшення кількості побічної продукції, яка реалізується підприємством як товар з власною ринковою цінністю.

Загалом структура виробництва за видами продукції зазнала помітних змін. Питома вага олії у загальному обсязі випуску зросла, що вказує на посилення спеціалізації підприємства на основному продукті. Частка шроту, навпаки, знизилася, оскільки зростання обсягів виробництва олії відбувалося швидшими темпами. Лушпиння, хоч і має незначну частку у виробництві, все ж демонструє стабільну тенденцію до зростання, що підтверджує нарощування загальної переробки насіння.

Структура виробництва продукції ТОВ «ВІК САН ОІЛ» подана на рисунку 2.1.

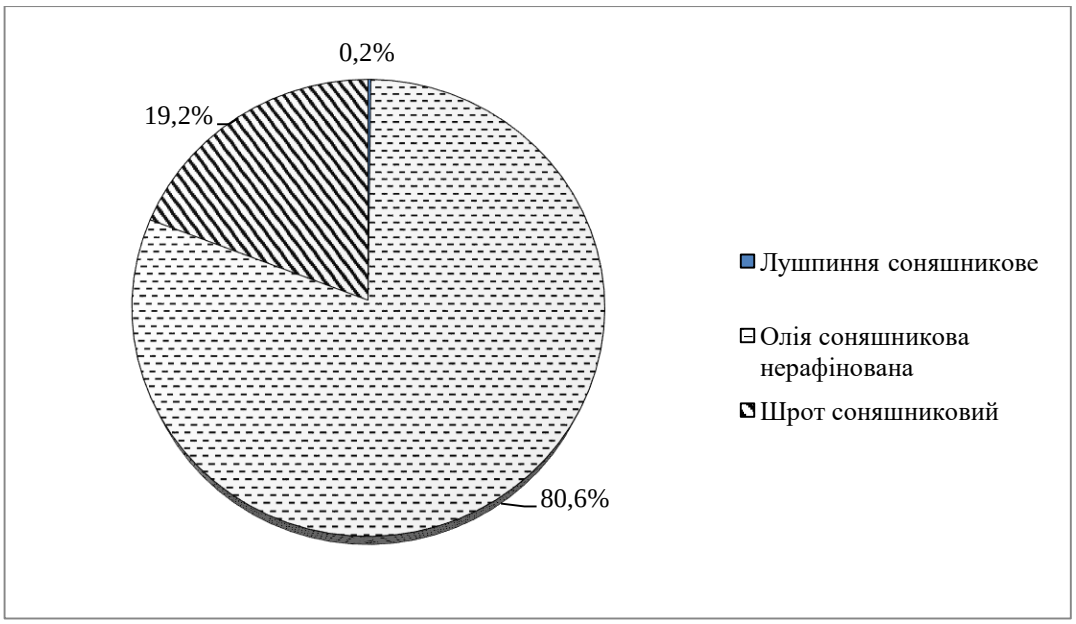

Рисунок 2.1 – Структура валового виробництва продукції за 2024 рік

Джерело: складено автором самостійно.

Зведена діаграма виробництва підтверджує, що найбільший внесок у приріст загального обсягу робить саме олія, тоді як шрот та лушпиння відіграють допоміжну, хоча й важливу роль у формуванні товарної продукції.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у 2022-2024 роках істотно збільшило масштаби виробничої діяльності. Підприємство продемонструвало високу адаптивність до складних ринкових умов і здатність швидко відновлювати виробничі показники після тимчасових спадів. Найбільш показовим є 2024 рік, у якому підприємству вдалося досягти максимальних обсягів виробництва за весь період аналізу. Виробнича динаміка свідчить про ефективність управлінських рішень, зміцнення ресурсного потенціалу та підвищення ролі підприємства на ринку олійної продукції.

Доцільно наступним кроком перейти до поглибленого аналізу структури та динаміки реалізації продукції підприємства, оскільки саме показники збуту дозволяють оцінити ефективність використання виробничих потужностей, конкурентоспроможність продукції та здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового попиту. Дослідження цих даних дає змогу встановити

тенденції розвитку ринку, виявити зміни у співвідношенні між окремими видами продукції та визначити їхній вплив на фінансові результати підприємства (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Структура та динаміка реалізації продукції ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки

Вид продукції	Обсяг реалізації, тис.грн.			Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Лушпиння соняшникове негранульоване	22,2	94,8	292,6	270,4	збільш. у 13 разів
Олія соняшникова нерафінована не виморожена першого гатунку	50184,6	21943,9	139845,6	89661,0	279
Шрот соняшниковий	20257,9	11216,7	34949,9	14692,0	173
Всього	70464,7	33255,4	175088,1	104623,4	249

Джерело: складено автором самостійно.

Динаміка реалізації продукції також характеризується істотним зростанням. Загальний обсяг продажу збільшився з 464,7 тис. грн у 2022 році до 175088,1 тис. грн у 2024 році, що свідчить про підвищення ділової активності підприємства та розширення ринків збуту. Найвищі показники реалізації зафіксовано у 2024 році, що дозволяє говорити про відновлення виробничо-збутового циклу після складного 2023 року.

Основний обсяг реалізації формує продаж соняшникової олії. У 2024 році підприємство реалізувало продукції на 139845,6 тис. грн, що на 279% більше, ніж у 2022 році. Це зумовлено активізацією торгівлі як на внутрішньому ринку, так і серед іноземних контрагентів. Реалізація шроту також зросла: у 2024 році показник становив 34949,9 тис. грн проти 20257,9 тис. грн у 2022 році. Продажі лушпиння, незважаючи на їх незначну частку, збільшилися у 13 разів, що підтверджує збільшення обсягів переробки соняшнику.

Діаграма реалізації демонструє домінування олії у структурі продажів та підтверджує зростання ролі шроту як стабільного джерела доходу

підприємства.

Для того, щоб отримати об’єктивну оцінку фінансового стану підприємства та ефективно прийняти управлінські рішення щодо подальшої його діяльності необхідно провести діагностику фінансово-економічної діяльності підприємства.

Для початку проведемо аналіз основних економічних показників ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у період 2022-2024 років. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Аналіз основних економічних показників господарської діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки

Показники	Період			Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	88057,0	36160,8	176940,4	88883,4	201
Валовий прибуток, тис. грн.	16927,0	2573,7	1852,3	-15074,7	11
Операційний прибуток (збиток), тис грн.	16927,0	2643,4	3027,9	-13899,1	18
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	13590,0	1835,8	1385,1	-12204,9	10
Середньооблікова кількість працівників, чол.	62	50	81	19	131
Вартість:					
- необоротних активів, тис. грн.	1357,7	11193,2	12962,7	11605,0	954
- в т.ч. основних засобів, тис. грн.	1357,7	11193,2	12962,7	11605,0	954
- оборотних активів, тис. грн.	29135,3	18097,5	53113,6	23978,3	182
Фондовіддача	64,9	3,23	13,65	-51,3	21
Фондомісткість	0,0154	0,309	0,073	0,0576	474
Фондоозброєність, тис. грн./ос.	21,9	223,9	160,5	138,6	733
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	3,02	1,29	3,33	0,31	110
Продуктивність праці, тис. грн.	1420,3	723,2	2184,5	764,2	154

Джерело: складено автором самостійно.

Аналіз ключових економічних показників ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки демонструє суттєві коливання обсягів діяльності підприємства та

зміни у його фінансових результатах. Найбільш показовою є динаміка чистого доходу, який у 2024 році становив 176940,4 тис. грн, що у 2,01 рази перевищує рівень 2022 року. Таке зростання пояснюється відновленням виробничих процесів, розширенням обсягів переробки соняшнику та активізацією експортних операцій у післякризовий період. Водночас 2023 рік характеризувався різким спадом виручки, що було обумовлено логістичними труднощами, обмеженим доступом до сировини та загальним зниженням ділової активності.

Незважаючи на значне збільшення доходу, показники прибутковості демонструють зворотну тенденцію. Валовий прибуток у 2024 році склав лише 1852,3 тис. грн, що у дев'ять разів менше, ніж у 2022 році. Подібна ситуація пояснюється суттєвим зростанням собівартості продукції, що пов'язано з підвищенням цін на насіння, зростанням енергетичних витрат, подорожчанням транспортних послуг та впливом воєнних ризиків. Операційний та чистий прибутки також мають тенденцію до зниження. Чистий прибуток у 2024 році становив 1385,1 тис. грн, що на 12204,9 тис. грн менше порівняно з 2022 роком. Це свідчить про зменшення загальної рентабельності виробництва, незважаючи на збільшення обсягів реалізації.

Позитивною тенденцією є збільшення середньооблікової чисельності працівників до 81 особи у 2024 році. Це свідчить про розширення масштабів діяльності та підвищення потреби у робочій силі в умовах зростання виробничих потужностей. Значним є також зростання вартості необоротних активів, які у 2024 році збільшилися у 9,5 раза порівняно з 2022 роком. Це є результатом модернізації основних засобів, розширення виробничого обладнання та підвищення технічної оснащеності підприємства.

Водночас зростання основних засобів не супроводжувалося адекватним підвищенням ефективності їх використання. Фондовіддача, яка у 2022 році становила 64,9 грн доходу на 1 грн основних засобів, у 2023 році знизилася до 3,23 грн, що свідчить про різке падіння інтенсивності використання виробничих ресурсів. У 2024 році вона підвищилася до 13,65 грн, однак все ще

залишалася значно нижчою, ніж у базовому році. Фондомісткість також підтверджує цю тенденцію: її зростання у 2023 році свідчить про перевищення темпів збільшення вартості основних засобів над зростанням доходів.

Оборотні активи підприємства у 2024 році зросли до 53113,6 тис. грн, що на 23978,3 тис. грн більше порівняно з 2022 роком. Показник оборотності оборотних активів відображає хвилеподібну динаміку: після падіння у 2023 році до 1,29 обороту, у 2024 році він зріс до 3,33 обороту, що свідчить про прискорення фінансово-виробничого циклу. Це вказує на ефективніше використання оборотного капіталу та зменшення періоду його обігу в умовах збільшення виробництва.

Далі проаналізуємо формування фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у 2022-2024 роках (табл. 2.4.).

Таблиця 2.4 – Аналіз основних економічних показників господарської діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки (тис. грн.)

Показники	Період			Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Чистий дохід від реалізації продукції	88057,0	36160,8	176940,4	88883,4	201
Інші операційні доходи	-	98,7	1829,8	1829,8	-
Інші доходи	833,0	30,8	3665,2	2832,2	440
Разом доходи	88890,0	36290,3	182435,4	93545,4	205
Собівартість реалізованої продукції	71130,0	33587,1	175088,1	103958,1	246
Інші операційні витрати	-	29,0	654,2	654,2	-
Інші витрати	1187,0	435,4	5004,0	3817,0	421
Разом витрати	72317,0	34051,5	180746,3	108429,3	250
Фінансовий результат до оподаткування	16573,0	2238,8	1689,1	-14883,9	10
Податок на прибуток	2983,	403,0	304,0	-2679,0	10
Чистий прибуток (збиток)	13590,0	1835,8	1385,1	-12204,9	10

Джерело: складено автором самостійно.

Значне зростання продуктивності праці у 2024 році до 2184,5 тис. грн на одного працівника свідчить про більш раціональне використання трудових ресурсів, підвищення інтенсивності праці та оптимізацію операційних

процесів. Порівняно з 2022 роком продуктивність праці зросла на 764,2 тис. грн, або на 54 %, що є позитивною тенденцією за умов збільшення обсягів виробництва.

Динаміка доходів ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки характеризується суттєвим зростанням загального обсягу виручки та супутніх доходів. Чистий дохід від реалізації продукції у 2024 році становив 176940,4 тис. грн, що більш ніж удвічі перевищує рівень 2022 року. Підприємству вдалося значно наростити виробничі обсяги, що сприяло зростанню доходів, незважаючи на різке падіння виручки у 2023 році. Додатковим фактором покращення доходної частини стали інші операційні доходи та інші доходи, що у 2024 році зросли у десятки разів у порівнянні з 2022 роком. Це свідчить про диверсифікацію джерел доходів підприємства та залучення додаткових фінансових ресурсів через інші види діяльності.

Разом з тим темпи зростання витрат істотно випереджають темпи зростання доходів. Загальна сума витрат у 2024 році становила 180746,3 тис. грн, що у 2,5 рази більше, ніж у 2022 році. Найбільший вплив на формування витрат мала собівартість реалізованої продукції, яка зросла на 103958,1 тис. грн. Це свідчить про високі закупівельні ціни на сировину, підвищення тарифів на енергоресурси, зростання логістичних витрат та загальне ускладнення виробничих процесів у воєнних умовах. Інші витрати та інші операційні витрати також мали тенденцію до збільшення, що вплинуло на кінцевий результат діяльності.

Фінансовий результат до оподаткування у 2024 році знизився до 1689,1 тис. грн, тоді як у 2022 році він становив 16573,0 тис. грн. Подібна динаміка свідчить про суттєве зниження рентабельності діяльності підприємства. Незважаючи на зростання доходів, витрати зростали значно швидше, що призвело до скорочення чистого прибутку. У 2024 році чистий прибуток становив 1385,1 тис. грн, що у десять разів менше, ніж у 2022 році. Це означає, що підприємство працює з низькою рентабельністю та потребує оптимізації витратної частини.

Таким чином, дані таблиці 2.4 свідчать про те, що ТОВ «ВІК САН ОІЛ» продемонструвало суттєве зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, проте паралельно зіткнулося з істотним зростанням собівартості та загальних витрат, що стало основною причиною різкого зниження прибутковості. Основним напрямом покращення фінансового стану підприємства має стати управління витратами та оптимізація виробничих процесів.

У результаті аналізу виробничої, збутової та фінансово-економічної діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки встановлено, що підприємство демонструє значне нарощування обсягів переробки та реалізації соняшникової продукції. Виробництво олії, шроту та лушпиння у 2024 році суттєво перевищує показники базового року, що свідчить про збільшення потужностей та відновлення виробничих процесів після спаду у 2023 році. Реалізація продукції має аналогічну динаміку: підприємство успішно просуває свою продукцію як на внутрішньому ринку, так і на експорт.

Структурний аналіз виробництва та реалізації показав, що провідним видом продукції залишається соняшникова олія, яка формується основним джерелом доходу підприємства. У 2024 році її частка у загальних обсягах діяльності значно зросла, що свідчить про стратегічну орієнтацію підприємства на основний продукт у ланцюгу олійно-жирової переробки. Шрот та лушпиння, хоча і займають меншу частку у структурі продукції, демонструють стабільне збільшення обсягів, що підтверджує підвищення ефективності переробки насіння.

Аналіз економічних показників діяльності підприємства засвідчив неоднозначність тенденцій. З одного боку, спостерігається стрімке зростання доходів, активне залучення необоротних активів і збільшення чисельності працівників. З іншого – значне підвищення вартості активів не супроводжується пропорційним зростанням рентабельності. Фондовіддача та чистий прибуток у 2024 році істотно нижчі, ніж у 2022 році, що пов’язано з різким зростанням собівартості продукції, зменшенням маржі та збільшенням

інших витрат.

У цілому підприємство демонструє високий виробничий потенціал, здатність до масштабування та адаптації до складних ринкових умов. Проте головним викликом залишається оптимізація собівартості, підвищення ефективності використання основних засобів та забезпечення стабільної рентабельності. Реалізація цих напрямів дозволить підприємству покращити фінансові результати та зміцнити конкурентні позиції на ринку олійної продукції.

2.2 Особливості обліку фінансових результатів на підприємствах, які займаються виробництвом соняшникової олії

Фінансові результати є підсумковим відображенням ефективності господарської діяльності суб’єкта підприємництва. У бухгалтерському обліку фінансовий результат визначається як різниця між доходами і витратами підприємства за певний період. Це може бути як прибуток, так і збиток. Прибутковість діяльності забезпечує подальший розвиток підприємства, інвестування в оновлення виробництва, сплату податків та дивідендів.

Фінансовий результат дозволяє оцінити рентабельність підприємства, ефективність використання ресурсів, доцільність управлінських рішень та вплив зовнішніх економічних чинників на діяльність. Він є об’єктом постійної уваги з боку власників, інвесторів, кредиторів, контролюючих органів і менеджменту.

Для підприємств з виробництва соняшникової олії особливістю є те, що структура доходів та витрат має аграрно-виробничу специфіку. Доходи залежать від сезонності, ринкових цін на сировину та готову продукцію, а також від попиту на зовнішніх ринках. Витрати включають значну частку витрат на сировину (насіння соняшника), переробку, логістику та митне

оформлення при експорті.

Формування фінансових результатів пов’язане зі складними технологічними та логістичними процесами, необхідністю ефективного обліку побічної продукції (макуха, лузга), а також з урахуванням валютних коливань при експортних операціях. Успішне управління фінансовими результатами передбачає точне планування, облік, контроль і аналіз доходів і витрат.

Система бухгалтерського обліку в Україні регламентується такими основними документами:

– Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;

– Податковий кодекс України;

– Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (П(С)БО);

– Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – для підприємств, які зобов’язані або обирають застосування МСФЗ.

Особливе значення для обліку фінансових результатів мають:

– П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати»;

– П(С)БО 15 «Дохід»;

– П(С)БО 16 «Витрати»;

– П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів».

Крім того, діяльність підприємств-експортерів додатково регулюється:

– Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність»;

– Законом України «Про валюту і валютні операції»;

– Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій.

В умовах глобалізації торгівлі та лібералізації валютного ринку в Україні, підприємства з виробництва соняшникової олії повинні враховувати зміни у валютному законодавстві, а також міжнародні стандарти при складанні фінансової звітності, що особливо актуально для підприємств, які

експортують продукцію до ЄС, Китаю, Близького Сходу.

Доходи – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу. На підприємствах, що займаються переробкою насіння соняшнику, основними джерелами доходу є:

– реалізація соняшникової олії (внутрішній та зовнішній ринки);

– реалізація побічної продукції (макуха, шрот, лузга);

– фінансові доходи (курсові різниці, проценти на депозити);

– інші доходи (від оренди, транспортних послуг тощо).

Таблиця 2.5 – Основні доходи підприємства з виробництва соняшникової олії

Стаття доходу	Характеристика	Приклади
Дохід від реалізації основної продукції	Продаж олії на внутрішньому та зовнішньому ринках	Контракти з трейдерами, супермаркетами
Дохід від реалізації побічної продукції	Макуха, шрот, лузга	Комбікормові заводи, експорт в Азію
Інші операційні доходи	Оренда складів, тари	Договори з партнерами
Фінансові доходи	Курсова різниця, проценти за депозитами	Залишки в валюті на рахунках

Джерело: складено автором самостійно.

Витрати – це зменшення економічних вигід у формі вибуття активів або виникнення зобов'язань. Витрати підприємств виробників олії включають:

– витрати на закупівлю сировини (насіння);

– виробничі витрати (енергія, амортизація, зарплата виробничого персоналу);

– адміністративні витрати (управління, охорона праці);

– витрати на збут (пакування, логістика, реклама);

– інші операційні витрати (сертифікація, страхування вантажу);

– фінансові витрати (банківські комісії, відсотки за кредитами).

Облік фінансових результатів на підприємствах, що займаються виробництвом та експортом соняшникової олії, здійснюється згідно з

принципом нарахування та відповідності доходів і витрат.

Таблиця 2.6 – Типові витрати підприємства з виробництва соняшникової олії

Стаття витрат	Зміст	Особливості у обліку
Сировина і матеріали	Насіння соняшника, тара, допоміжні матеріали	Витрати на 231 «Основне виробництво»
Витрати на енергоносії	Електроенергія, газ для переробки	Часто диференціюється за видами
Заробітна плата	Виробничий персонал, адміністрація	Нарахування ЄСВ
Амортизація	Основні засоби – пресове обладнання, транспорт	За прямолінійним методом
Витрати на логістику	Доставка до порту, страхування	Витрати на збут
Митні платежі	Експортні операції	Обліковуються окремо
Витрати на сертифікацію продукції	Для експорту	Витрати на збут

Джерело: складено автором самостійно.

Усі доходи та витрати, пов’язані з основною діяльністю, відображаються на рахунках класу 7 та 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Ключовими є наступні рахунки:

– 70 «Доходи від реалізації» (701 – готова продукція);

– 90 «Собівартість реалізації» (901 – собівартість готової продукції);

– 79 «Фінансові результати» (791 – операційна діяльність, 792 – фінансова діяльність);

– 441 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)».

Типові бухгалтерські проведення:

1. Надходження виручки від реалізації олії:

Дт 361 «Розрахунки з покупцями і замовниками» – Кт 701 «Дохід від реалізації готової продукції».

2. Списання собівартості реалізованої олії:

Дт 901 «Собівартість реалізованої готової продукції» – Кт 26 «Готова продукція».

3. Визначення фінансового результату від реалізації:

Дт 701, Кт 791 – відображено дохід – Дт 791, Кт 901 – відображено собівартість.

4. Визначення чистого фінансового результату (прибутку):

Дт 791 – Кт 79, далі: Дт 79 – Кт 441.

5. Надходження експортної виручки в іноземній валюті:

Дт 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» – Кт 361 «Розрахунки з покупцями».

6. Облік курсових різниць:

– якщо курс зріс: Дт 362 – Кт 714;

– якщо курс впав: Дт 945 – Кт 362.

7. Списання податкових зобов'язань:

Дт 981 «Податкові витрати» – Кт 641 «Розрахунки за податками».

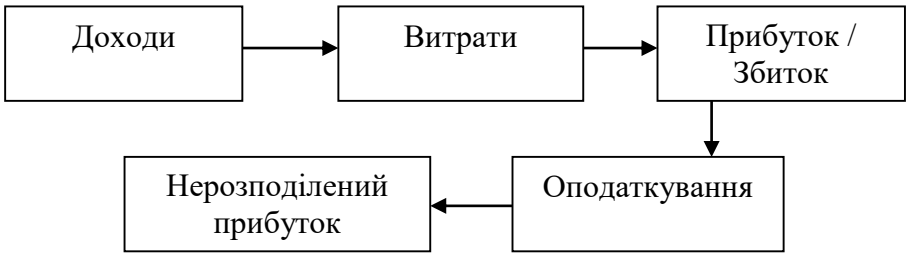

Рисунок 2.2 – Схема формування фінансового результату підприємства-виробника олії

Джерело: складено автором самостійно.

Підприємства, які експортують продукцію, повинні забезпечити облік:

– у валюті (на рахунку 312);

– за курсом НБУ на дату надходження коштів;

– з визначенням курсових різниць згідно П(С)БО 21;

– з відображенням логістичних, митних та сертифікаційних витрат у витратах на збут (рахунок 93).

Також важливо розмежовувати операційні доходи від реалізації побічної продукції. Такі доходи обліковуються на окремому субрахунку, наприклад,

703 «Дохід від реалізації побічної продукції» або 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів».

Для підприємств, що спеціалізуються на виробництві та експорті соняшникової олії, характерними є такі особливості:

– сезонність виробництва, що зумовлює необхідність планування та обліку за періодами;

– високий рівень валютних операцій – вимагає постійного моніторингу курсових коливань та коректного обліку курсових різниць;

– побічна продукція (макуха, лузга) – є додатковим джерелом доходу, але потребує чіткого розподілу витрат;

– різноманітність контрагентів – як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, вимагає ведення аналітичного обліку по кожному з них;

– витрати на експортну діяльність (транспорт, страхування, сертифікація, мито) мають бути відображені окремо;

– застосування управлінського обліку для формування звітності для керівництва – особливо актуально при роботі з інвесторами або кредитними установами.

У таблиці нижче наведено порівняльну характеристику особливостей обліку фінансових результатів на виробничих підприємствах та підприємствах, орієнтованих на експорт (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Порівняння обліку фінансових результатів в різних типах підприємств

Параметр	Виробниче підприємство	Експортно-орієнтоване підприємство
Основне джерело доходу	Реалізація на внутрішньому ринку	Реалізація за кордон
Валютні операції	Рідкісні	Постійні
Особливості витрат	Типові виробничі витрати	Логістика, мита, сертифікація
Аналіз курсових різниць	Немає	Обов’язковий
Вплив сезонності	Високий	Високий
Управлінський облік	Базовий	Розширений

Джерело: складено автором самостійно.

Такий підхід дозволяє виокремити ключові відмінності у структурі доходів і витрат, методах оцінки результатів діяльності, підходах до формування собівартості та управління фінансовими ризиками.Отже, ефективне ведення обліку фінансових результатів на підприємствах-виробниках соняшникової олії потребує комплексного підходу до обліку доходів, витрат, валютних операцій та курсових різниць. Своєчасний і точний облік дозволяє оптимізувати податкове навантаження, приймати обґрунтовані управлінські рішення та забезпечувати стабільну фінансову звітність для зовнішніх користувачів.

Фінансовий результат є ключовим показником ефективності господарської діяльності підприємства, що відображає співвідношення між доходами та витратами.

Особливості формування фінансового результату на таких підприємствах зумовлені виробничими і технологічними особливостями, сезонністю надходження сировини, великою часткою валютних операцій та витратами, пов’язаними із зовнішньоекономічною діяльністю (логістика, митні платежі, сертифікація, страхування).

Таким чином, формування фінансового результату на підприємствах олійної галузі потребує точного ведення бухгалтерського обліку, своєчасного визнання доходів і витрат, правильного документального оформлення та аналітичного підходу до оцінки ефективності діяльності підприємства. Враховуючи високий рівень ресурсомісткості виробництва, значний вплив світових цін на сировину та готову продукцію, а також валютні ризики, притаманні експортно-орієнтованим підприємствам, важливим є комплексний контроль усіх елементів формування собівартості та доходів. Лише за умови поєднання якісного обліку з розвиненою системою управлінського аналізу підприємство здатне забезпечити об’єктивність фінансової інформації, підтримувати конкурентоспроможність і досягати стабільної прибутковості в умовах мінливої ринкової кон’юнктури.

2.3 Облік фінансових результатів підприємства та шляхи його вдосконалення

Облік фінансових результатів є однією з ключових складових системи бухгалтерського обліку підприємства, оскільки саме він забезпечує формування інформаційної бази для оцінки ефективності діяльності, визначення рівня рентабельності та прийняття управлінських рішень. На підприємствах, що займаються виробництвом олії та продуктів переробки насіння соняшнику, процес формування фінансових результатів має свою специфіку, обумовлену складністю виробничого циклу, багатостадійністю технологічних процесів та високою часткою витрат на сировину й енергоресурси. Для ТОВ «ВІК САН ОІЛ», яке здійснює переробку насіння із застосуванням гексанової технології та реалізує продукцію як на внутрішній, так і на зовнішній ринок, правильна організація обліку фінансових результатів має особливе стратегічне значення.

Організація обліку фінансових результатів на ТОВ «ВІК САН ОІЛ» ґрунтується на застосуванні Плану рахунків бухгалтерського обліку та положень національних стандартів. У процесі формування фінансових результатів беруть участь рахунки класу 7 «Доходи», класу 9 «Витрати діяльності» та рахунок 79 «Фінансові результати». Саме на рахунку 79 наприкінці кожного звітного періоду узагальнюється інформація про прибуток або збиток підприємства шляхом зіставлення сум доходів і витрат.

Виробництво соняшникової олії супроводжується багатоетапним обліком витрат та виходу готової продукції. Витрати на придбання насіння соняшнику первісно відображаються за дебетом рахунку 20 або субрахунку 201 «Сировина і матеріали», а їх списання у виробництво здійснюється проводкою: Дт 23 «Виробництво» – Кт 201. На цьому ж рахунку акумулюються витрати на допоміжні матеріали, зокрема гексан, та енергоносії, що відображається проведеннями: Дт 23 – Кт 203, 205, 213.

Заробітна плата виробничих працівників та нарахування на неї формуються записами Дт 23 – Кт 66, 65. Загальновиробничі витрати, які включають амортизацію обладнання, витрати на ремонт, охорону праці, технологічні втрати та інші непрямі витрати, обліковуються на рахунку 91, а після розподілу списуються в дебет рахунку 23.

Після завершення технологічного циклу вихід продукції – олії, шроту та лушпиння – відображається за дебетом рахунку 26 «Готова продукція» у кореспонденції з кредитом рахунку 23. Таким чином формується виробнича собівартість кожного виду продукції. Підприємство використовує аналітичний облік по номенклатурних позиціях, що забезпечує окреме відображення собівартості олії, шроту та лушпиння.

Реалізація готової продукції відображається на рахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції». На дату відвантаження покупцю здійснюється проведення: Дт 361 «Розрахунки з покупцями» – Кт 701 у сумі продажної вартості. Одночасно списується собівартість реалізованої продукції проводкою Дт 901 – Кт 26. Якщо підприємство здійснює експортні операції, дохід визнається у гривневому еквіваленті за курсом НБУ на дату переходу ризиків відповідно до умов Інкотермс. У разі виникнення курсових різниць вони відображаються записами Дт або Кт 714 та 945.

Формування фінансового результату здійснюється через послідовне закриття рахунків доходів та витрат на рахунок 79. Доходи списуються проведенням Дт 701, 711, 712, 714 – Кт 79. Витрати списуються оборотом Дт 79 – Кт 901, 902, 91, 92, 93, 94. У результаті на рахунку 79 накопичується різниця між сумою доходів і витрат. Якщо сальдо є кредитовим, воно відображає прибуток, якщо дебетовим – збиток. Чистий фінансовий результат переноситься на рахунок 44 «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» записами Дт 79 – Кт 44 або Дт 44 – Кт 79.

Особливу складність для обліку становлять експортні операції, що формують значну частку доходів підприємства. Експортна продукція реалізується переважно в іноземній валюті, а тому підприємство має

відображати курсові різниці на кожну дату балансу та на дату зарахування коштів. Доходи від експорту зараховуються проводкою Дт 312 (валютний рахунок) – Кт 361 у сумі фактично отриманої валюти. Різниця між оцінкою за курсом на дату відвантаження та курсом на дату оплати формує курсовий дохід або витрати. За умови затримки валютних надходжень або відвантаження з відстрочкою платежу відображаються додаткові коригування відповідно до П(С)БО 21.

Витрати підприємства повністю узгоджуються з класифікацією, передбаченою національними стандартами. Виробнича собівартість формується на рахунку 23, адміністративні витрати – на 92, витрати на збут – на 93, інші операційні – на 94. Наприкінці періоду всі ці рахунки закриваються на рахунок 79, формуючи кінцевий результат. Саме через високу частку собівартості у 2023-2024 роках та значне зростання витрат на енергоресурси, транспорт та сировину на рахунку 79 у 2024 році утворилася сума прибутку, що була у десятки разів меншою, ніж у 2022 році. Незважаючи на збільшення обсягів реалізації, витратна частина мала домінуючий вплив.

Окремого вдосконалення потребує облік калькуляційної частини, яка включає визначення собівартості за видами продукції. На практиці підприємства олійно-жирової галузі отримують декілька видів продукції з одного виду сировини, тому розподіл витрат між олією, шротом та лушпинням має здійснюватися або за методом відносних продажних цін, або за технологічними нормами виходу. Відсутність точного внутрішнього документування цього процесу призводить до розмивання собівартості та спотворення рентабельності окремих позицій. На ТОВ «ВІК САН ОІЛ» поки що не застосовуються внутрішні калькуляційні картки, хоча їх впровадження дозволило б деталізувати облік витрат за етапами технологічного процесу. Такі картки могли б відображати кількість сировини, втрати при екстракції, фактичний вихід олії та шроту, витрати гексану, енергії та інших компонентів.

Удосконалення обліку на підприємстві можливе також завдяки створенню внутрішнього реєстру експортного забезпечення. Цей реєстр

повинен включати інформацію про відвантажені партії, митні декларації, курси валют, строки повернення валютної виручки, дату зарахування коштів, суми ПДВ до відшкодування та суму курсових різниць, що виникли. Умови роботи із зовнішніми партнерами та застосування режиму експортного забезпечення роблять цей реєстр важливою частиною системи управлінського обліку.

Таким чином, удосконалення обліку фінансових результатів на ТОВ «ВІК САН ОІЛ» передбачає поєднання підвищеної аналітичності в частині виробничих витрат, деталізації технологічної структури виробництва, впровадження внутрішніх первинних документів та узагальнюючих реєстрів, а також поглиблення обліку експортних операцій і курсових різниць. Впровадження запропонованих заходів дозволить підвищити прозорість облікової інформації, забезпечити точніше формування фінансових результатів та підвищити ефективність управлінських рішень.

У сучасних умовах діяльності підприємств олійно-жирової промисловості особливе значення має не лише правильне визначення фінансових результатів, а й побудова гнучкої, прозорої та аналітичної системи їх обліку. Висока залежність діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» від цін на сировину, коливань валютних курсів, обсягів виробництва та умов експортних поставок зумовлює необхідність удосконалення методики формування фінансового результату. Ефективний облік фінансових результатів має забезпечувати не тільки достовірне визначення прибутку чи збитку за звітний період, але й формувати інформацію для оцінки рентабельності окремих продуктів, технологій, контрактів та ринків збуту.

Першим напрямом удосконалення обліку фінансових результатів є поглиблення аналітичності даних, які формують доходи та витрати. На підприємстві доцільно запровадити деталізацію доходів не лише за видами продукції, а й за видами операцій, за країнами експорту та за окремими контрактами. Така аналітика дозволить визначати прибутковість кожного ринку, оцінювати вплив коливань валютних курсів на результат діяльності та

своєчасно реагувати на зміни попиту. Оскільки експорт становить значну частину реалізації підприємства, формування доходів у розрізі контрактів дасть можливість оцінювати маржу окремих поставок і уникати збиткових операцій ще на етапі укладання договорів.

Для поглиблення аналітичності обліку доходів доцільно розширити облікову політику підприємства та ввести аналітичні рахунки до субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції». Така деталізація дозволить відстежувати доходи не лише в розрізі видів продукції, а й за видами операцій, країнами експорту та окремими зовнішньоекономічними контрактами.

Першим рівнем аналітики пропонується визначити підвиди доходів за групами продукції, зокрема «Олія соняшникова нерафінована», «Шрот соняшниковий» та «Лушпиння негранульоване». На другому рівні аналітики доцільно вести субрахунки за видами операцій: «Дохід від внутрішнього продажу» та «Дохід від експортних операцій». Третім рівнем має бути країна експорту, що дозволить оцінювати прибутковість співпраці з різними ринками. Четвертий рівень становлять номери експортних контрактів, за якими здійснюється реалізація. Таким чином підприємство отримує глибоку багаторівневу систему деталізації доходів: продукція – операція – країна – контракт**.** Також це дозволяє одержати точну аналітику по кожному експортному напряму.

Нижче в таблиці 2.8 подано практичну структуру аналітичних рахунків, яку може впровадити ТОВ «ВІК САН ОІЛ».

Не менш важливим напрямом удосконалення є деталізація витрат у зв’язку з тим, що саме собівартість має визначальний вплив на фінансовий результат. Наявна на підприємстві система обліку витрат формує загальну величину собівартості без поділу на технологічні етапи та фактори, що ускладнює аналіз відхилень. Запровадження внутрішніх калькуляційних карток, обліку витрат за центрами відповідальності та ведення обліку виходу продукції дозволить точніше визначати фактичну собівартість кожного виду продукції, а також виявляти фактори, що знижують рентабельність.

Таблиця 2.8 – Практична структура аналітичних рахунків на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Аналітичний рівень	Ознака	Рахунок/ субрахунок	Характеристика
1	2	3	4
Аналітичний рівень 1	за видами продукції	701/1	дохід від реалізації олії соняшникової
		701/2	дохід від реалізації шроту соняшникового
		701/3	дохід від реалізації лушпиння
Аналітичний рівень 2	за видами операцій	701/1/ВН	дохід від реалізації олії на внутрішньому ринку
		701/1/ЕХ	дохід від реалізації олії за експортними контрактами
		701/2/ВН	дохід від реалізації шроту на внутрішньому ринку
		701/2/ЕХ	дохід від реалізації шроту за експортом
		701/3/ВН	дохід від реалізації лушпиння на внутрішньому ринку
Аналітичний рівень 3	за країнами експорту	701/1/EX/PL	експорт олії до Польщі
		701/1/EX/TR	експорт олії до Туреччини
		701/1/EX/DE	експорт олії до Німеччини
		702/2/EX/PL	експорт шроту до Польщі
		702/2/EX/RO	експорт шроту до Румунії
Аналітичний рівень 4	за експортними контрактами	701/1/EX/TR/ С-2024/02	контракт «С-2024/02» з Туреччиною
		701/1/EX/DE/ С-2024/01	контракт з Німеччиною
		701/2/EX/PL/ ШР-2024/05	контракт з Польщею на шрот

Джерело: складено автором самостійно.

Окремий облік втрат гексану та енергоресурсів сприятиме зменшенню непродуктивних витрат і дозволить відстежувати ефективність технологічних процесів. Для реалізації цього підходу підприємству доцільно впровадити спеціальний внутрішній документ – «Карта обліку витрат та виходу продукції» (Додаток В), яка забезпечить фіксацію даних щодо використаної сировини, енергоресурсів, технологічних втрат та обсягів отриманої продукції за кожну виробничу партію.

Подальше вдосконалення обліку фінансових результатів має базуватися на більш точному відображенні курсових різниць, які значною мірою впливають на підсумковий результат діяльності підприємства, що здійснює

експорт продукції. На практиці курсові різниці визнаються лише на дату підписання митної декларації та дату надходження валютних коштів, однак для повного аналізу результатів доцільно фіксувати їх також на дату балансу. Це дозволить відображати всі зміни у вартості валютних зобов'язань і дебіторської заборгованості та формувати більш точний фінансовий результат за звітний період. Формування внутрішнього реєстру експортного забезпечення, який містить дані про дати відвантаження, оплату, курс валют, суми курсових доходів та витрат, забезпечить повнішу інформацію для управління фінансовими результатами та дозволить прогнозувати прибутковість експортних операцій. Для цього підприємству доцільно впровадити спеціальний обліковий документ – «Реєстр курсових різниць та експортного забезпечення», який систематизує всю валютну інформацію та забезпечує аналітичність обліку доходів і витрат за експортними контрактами (Додаток Д).

Запровадження такого реєстру забезпечує системність відображення всіх операцій, пов'язаних із валютною виручкою, та дозволяє контролювати суми курсових доходів і витрат за кожним експортним контрактом окремо. Використання даного документа дозволить усунути розбіжності, які виникають при розрахунку курсових різниць, забезпечить точне відображення доходів та витрат у звітності та дозволить формувати об'єктивний фінансовий результат із урахуванням реальних валютних ризиків. Крім того, застосування реєстру сприятиме підвищенню прозорості обліку, зменшенню ризику втрати інформації та полегшенню подальшого аудиту експортної діяльності підприємства.

Важливим елементом вдосконалення обліку фінансових результатів є підвищення рівня автоматизації. Сучасні облікові системи дозволяють автоматично формувати аналітичні звіти за доходами, витратами, маржинальністю та собівартістю, що значно скорочує час на проведення аналітичних процедур. Автоматизоване закриття рахунків доходів і витрат у межах системи управлінського обліку забезпечить швидке та точне

визначення фінансових результатів за будь-який проміжок часу. Це дозволить керівництву оперативно реагувати на зміни виробничої собівартості, рівень цін на насіння та інші ключові фактори.

Важливе місце у вдосконаленні обліку фінансових результатів займає розроблення системи внутрішньої звітності. На підприємстві доцільно впровадити регулярний управлінський звіт про формування прибутку, у якому узагальнюватимуться показники виручки, собівартості, маржі, курсових різниць і чистого фінансового результату в розрізі продукції та контрактів. Такий звіт здатен стати основою для ухвалення стратегічних та тактичних рішень щодо закупівлі сировини, формування цін, вибору ринків збуту, визначення обсягів виробництва та планування бюджету підприємства. З метою забезпечення інформаційної прозорості та підвищення аналітичності управлінського обліку пропонується впровадити спеціальний внутрішній документ – «Управлінський звіт про формування прибутку» (Додаток Е)**,** який дозволяє оцінювати ефективність діяльності в розрізі кожного виду продукції та кожного експортного контракту. Його застосування забезпечить структуроване подання інформації про доходи, витрати та фінансовий результат, а також надасть можливість визначати рентабельність окремих напрямів діяльності.

Використання такого управлінського звіту дозволяє формувати повну картину фінансових результатів як у розрізі основних видів продукції, так і за кожним експортним контрактом окремо. Він забезпечує прозоре співвідношення між доходами, витратами та чистим прибутком, а також дозволяє оперативно оцінювати вплив курсових різниць на результативність операцій. Такий підхід є важливим елементом вдосконалення системи фінансового обліку, оскільки дозволяє своєчасно виявляти збиткові поставки, оптимізувати цінову політику, обирати найбільш рентабельні ринки та приймати обґрунтовані рішення щодо планування виробництва та бюджетування.

Додатковий потенціал для вдосконалення обліку фінансових результатів

має створення політики управління фінансовими ризиками. У рамках цієї політики доцільно впровадити принципи оцінки валютних ризиків, порядок визнання курсових різниць, критерії віднесення витрат до фінансових або операційних, а також методи оцінки прибутковості експортних контрактів з урахуванням можливої девальвації валюти. Формування такої політики сприятиме точнішому визначенню фінансових результатів та забезпечить їх об'єктивність. Розроблена політика повинна базуватися на принципах передбачуваності, послідовності, прозорості та превентивності, що дозволяє мінімізувати вплив зовнішніх валютних коливань на діяльність підприємства.

Принцип передбачуваності передбачає регулярний аналіз валютного ринку, прогнозування можливих коливань курсу та моделювання їх впливу на прибутковість експортних контрактів. Застосування цього принципу дозволяє визначати оптимальні строки укладення контрактів, умови оплати, валюту ціни та графік валютних надходжень.

Принцип послідовності передбачає єдиний порядок віднесення курсових доходів і витрат до відповідних статей обліку, а також застосування однакових методів оцінки валютних активів і зобов'язань упродовж усього періоду. Завдяки цьому забезпечується порівнянність даних та коректність формування фінансових результатів.

Принцип прозорості передбачає створення відкритої та зрозумілої системи обліку курсових різниць, у якій інформація про дати відвантаження, курс валют, отримані платежі та результати переоцінки зберігається у структурованому вигляді та є доступною для аналізу. Його реалізацію забезпечить використання внутрішнього реєстру курсових різниць, що структурує всі валютні операції за контрактами та забезпечує належний контроль за ними.

Принцип превентивності вимагає впровадження механізмів, спрямованих на запобігання негативному впливу девальвації валюти шляхом визначення допустимих меж ризику, встановлення резерву під валютні коливання та застосування коригуючих коефіцієнтів під час аналізу очікуваної

прибутковості нових поставок.

Пропозиції щодо вдосконалення політики управління фінансовими ризиками передбачають запровадження методики оцінки прибутковості експортних контрактів із застосуванням сценарного аналізу. У рамках такого аналізу доцільно розраховувати декілька варіантів очікуваного фінансового результату залежно від різних сценаріїв зміни валютного курсу, зокрема оптимістичного, базового та песимістичного. Це дозволить керівництву підприємства оцінювати ступінь чутливості прибутку до валютних коливань та ухвалювати обґрунтовані рішення щодо доцільності укладення конкретних контрактів.

Застосування зазначених принципів та впровадження відповідних інструментів у межах політики управління фінансовими ризиками сприятиме підвищенню точності формування фінансових результатів підприємства, мінімізації валютних втрат, підвищенню ефективності експортної діяльності та забезпеченню стабільності операцій у умовах високої економічної волатильності.

Враховуючи всі запропоновані заходи щодо удосконалення обліку фінансових результатів нами було складено таблицю «Фінансові ризики підприємства та заходи їх мінімізації» (Додаток Ж).

Узагальнюючи зазначене, удосконалення обліку фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ» повинно ґрунтуватися на поглибленні аналітичності доходів і витрат, точнішому документальному оформленні виробничих та експортних операцій, автоматизації процесів формування результатів та впровадженні внутрішніх управлінських інструментів для аналізу прибутковості. Реалізація цих заходів забезпечить підприємству можливість отримувати достовірну, оперативну та аналітично насичену інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та підвищення фінансової стійкості в умовах нестабільної економічної ситуації.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

3.1 Загальна оцінка фінансових результатів підприємства

Фінансові результати ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у 2022-2024 роках характеризуються високою динамічністю, що зумовлено як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Підприємство здійснює виробництво нерафінованої соняшникової олії та шроту за технологією екстракції з використанням гексану, що є енергоємним та капіталомістким процесом. Значна частина продукції реалізується на експорт, тому фінансові результати підприємства істотно залежать від цінової кон'юнктури світових ринків, валютних ризиків, доступності сировини, рівня витрат і логістичних умов. У зазначений період підприємство функціонувало в умовах підвищеної нестабільності, спричиненої воєнним станом, логістичними обмеженнями та коливаннями закупівельних цін на соняшник, що додатково посилило волатильність фінансових показників. Також важливе значення мали зміни у структурі собівартості, пов'язані з подорожчанням енергоносіїв та технологічних матеріалів, зокрема гексану, що безпосередньо вплинуло на маржинальність виробництва.

Для комплексної оцінки результативності діяльності підприємства проведено аналіз доходів, витрат, собівартості, прибутковості та факторів, що впливали на формування фінансового результату.

У таблиці 3.1 наведено динаміку ключових фінансових показників підприємства за три роки. Вони демонструють суттєве зростання чистого доходу у 2024 році, однак водночас свідчать про критичне зростання

собівартості продукції, що стало основною причиною зниження прибутковості. Такий дисбаланс між темпами зростання доходів та витрат свідчить про необхідність поглибленого аналізу структури витрат і визначення тих факторів, які зумовили зниження рентабельності основної діяльності, незважаючи на зростання обсягів реалізації.

Таблиця 3.1 – Фінансові результати ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки (тис. грн.)

Показники	Період			Відхилення 2024 р. до 2022 р.	
	2022	2023	2024	+/-	%
Чистий дохід від реалізації продукції	88057,0	26160,8	176940,4	88883,4	201
Собівартість реалізованої продукції	71130,0	33587,1	175088,1	103958,1	246
Валовий прибуток	16927,0	2573,7	1852,3	-15074,7	11
Інші операційні доходи	-	98,7	1829,8	1829,8	-
Інші доходи	833,0	30,8	3665,2	2832,2	440
Інші операційні витрати	-	29,0	654,2	654,2	-
Інші витрати	1187,0	435,4	5004,0	3817,0	421
Фінансовий результат до оподаткування	16573,0	2238,8	1689,1	-14883,9	10
Податок на прибуток	2983,0	403,0	304,0	-2679,0	10
Чистий прибуток (збиток)	13590,0	1835,8	1385,1	-12204,9	10

Джерело: складено автором самостійно.

Динаміка чистого доходу свідчить про неоднорідні тенденції. У 2022 році підприємство отримало 88,06 млн. грн. доходу, однак у 2023 році цей показник зменшився на 51%, що було пов’язано зі зниженням виробництва, обмеженою доступністю сировини та погіршенням умов експорту. У 2024 році спостерігається значне відновлення діяльності: чистий дохід зріс до 176,94 млн. грн., що більш ніж удвічі перевищує рівень 2022 року. Це свідчить про нарощування обсягів виробництва, стабілізацію логістики та зростання попиту на продукцію підприємства.

На рисунку 3.1 наведено графічну динаміку чистого доходу, яка демонструє різку амплітуду змін між роками, що характерно для підприємств із високою сировинною залежністю та експортною орієнтацією. Зокрема, у

2023 році чітко простежується суттєве падіння виручки, що було наслідком нестабільності постачання сировини, обмежень транспортної інфраструктури та зниження активності зовнішніх ринків. Натомість у 2024 році спостерігається стрімке зростання доходів, яке вказує на відновлення обсягів виробництва та активізацію експортних поставок, а також на підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства.

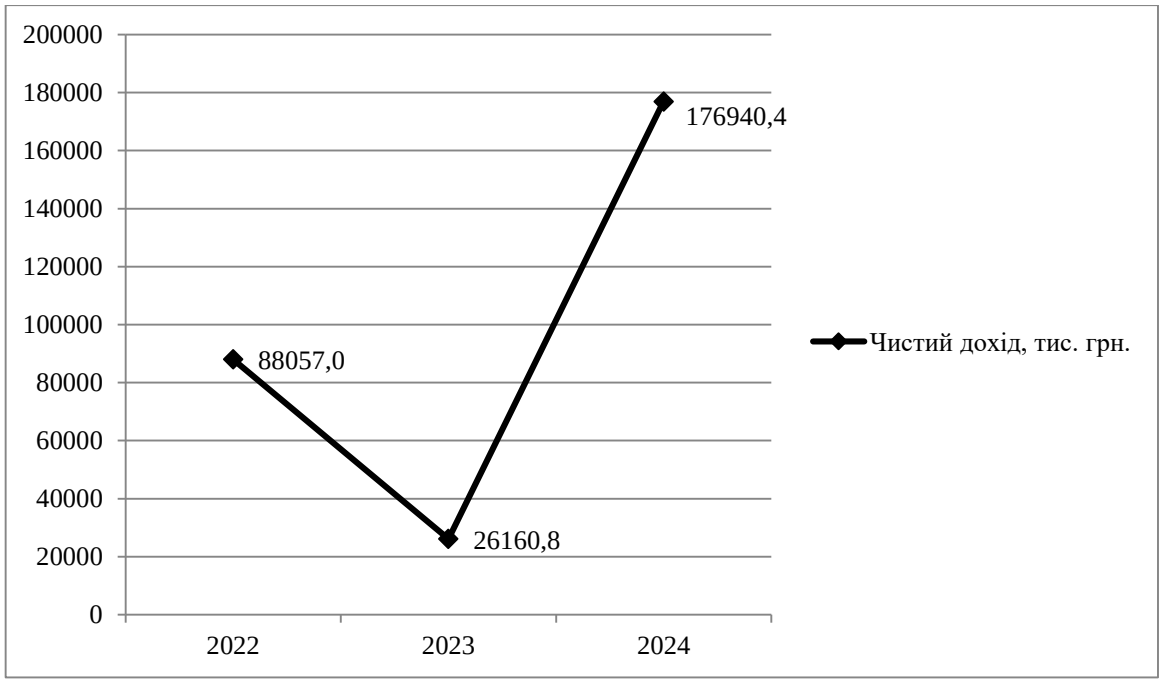

Рисунок 3.1 – Динаміка чистого доходу ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки, тис грн

Джерело: складено автором самостійно.

Собівартість реалізованої продукції характеризується навіть більшою волатильністю. У 2022 році вона становила 71,13 млн. грн., а у 2023 році знизилася до 33,59 млн. грн. у зв'язку зі зменшенням обсягів переробки. У 2024 році собівартість підвищилася до 175,09 млн. грн., тобто зросла у 2,46 рази порівняно з 2022 роком. Це зростання є результатом значного підвищення цін на насіння соняшнику, енергоносії, гексан, транспортні послуги та витрат на забезпечення експортних операцій.

Різке зростання собівартості при одночасному збільшенні доходу

зумовило зниження валового прибутку. Якщо у 2022 році валовий прибуток становив 16,93 млн. грн., то у 2024 році – лише 1,85 млн. грн. Таким чином, при зростанні доходів майже вдвічі підприємство втратило 89% валового прибутку. Така тенденція вказує на критичне погіршення співвідношення між ціною реалізації продукції та витратами на її виробництво.

На рисунку 3.2 наведено графік динаміки валового прибутку.

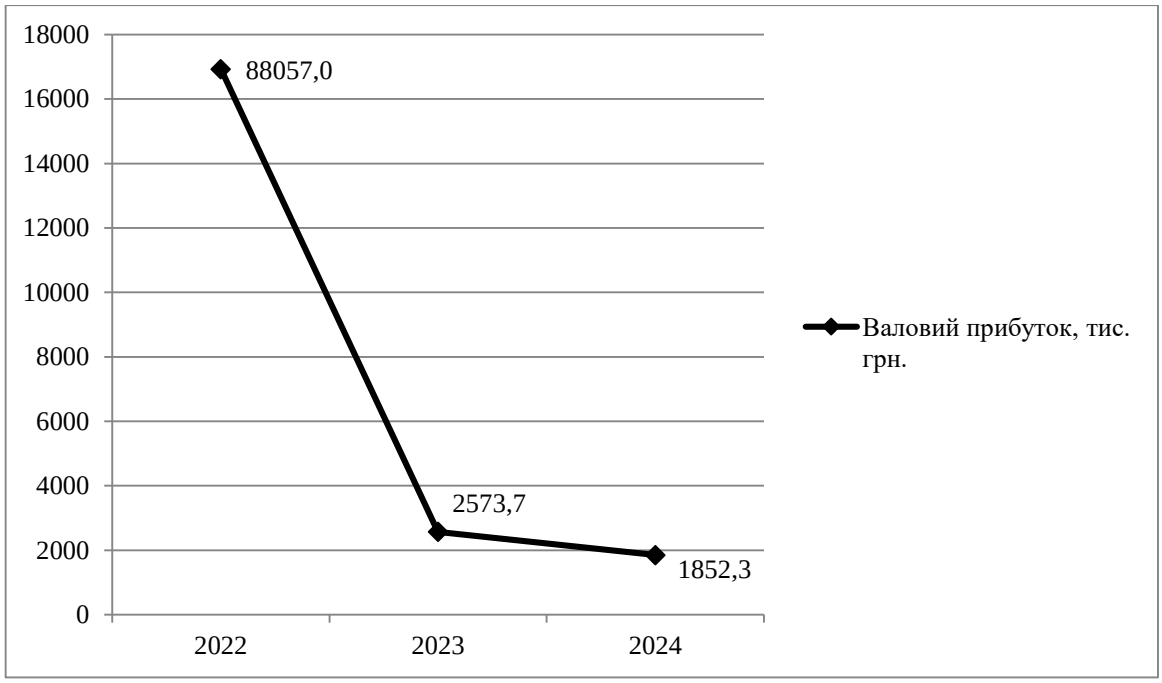

Рисунок 3.2 – Динаміка валового прибутку ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки, тис грн

Джерело: складено автором самостійно.

Подібні тенденції спостерігаються і щодо чистого прибутку. У 2022 році підприємство отримало 13,59 млн. грн. чистого прибутку, у 2023 році цей показник знизився до 1,84 млн. грн., а у 2024 році – до 1,39 млн. грн. Попри збільшення доходів у 2024 році, високий рівень собівартості та зростання операційних і фінансових витрат призвели до істотного зменшення чистого фінансового результату. Важливою негативною складовою стали не лише основні виробничі витрати, а й інші витрати, зокрема логістичні, енергетичні та витрати, пов’язані з курсовими різницями, що суттєво посилили

навантаження на прибуток. Така динаміка вказує на те, що підприємство працює в умовах зростаючої витратомісткості виробництва, яка фактично нівелює позитивний ефект від збільшення обсягів реалізації продукції.

Графік на рисунку 3.3 демонструє чітке зниження цього показника протягом трьох років. Візуальна динаміка підтверджує тенденцію поступового звуження прибуткової зони підприємства, що свідчить про необхідність переосмислення структури витрат і впровадження заходів щодо оптимізації технологічних процесів. Зниження чистого прибутку на фоні розширення ринку збуту та збільшення оборотів свідчить про дисбаланс між темпами зростання доходів і витрат, що є характерною ознакою фінансової нестійкості та потребує поглибленого перегляду політики управління фінансовими результатами.

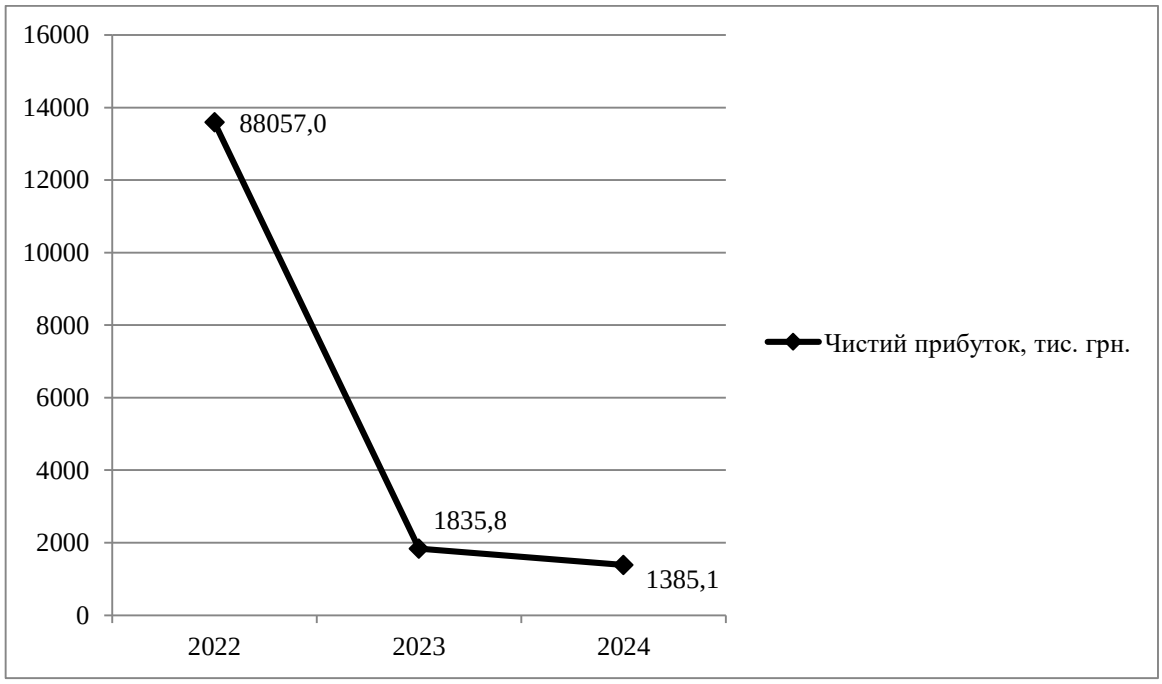

Рисунок 3.3 – Динаміка чистого прибутку ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки, тис грн

Джерело: складено автором самостійно.

Для розуміння причин зміни прибутковості проведемо факторний аналіз валового прибутку за 2022-2024 роки. Основними факторами зміни валового

прибутку є зміна доходу та зміна собівартості.

Загальна формула валового прибутку (формула 3.1):

$$ВП = Д - С \quad (3.1)$$

Зміна валового прибутку (формула 3.2):

$$\Delta ВП = ВП_{2024} - ВП_{2022} \quad (3.2)$$

Вплив доходу (формула 3.3):

$$\Delta ВП_{Д} = Д_{2024} - Д_{2022} \quad (3.3)$$

Вплив собівартості (формула 3.4):

$$\Delta ВП_{С} = -(С_{2024} - С_{2022}) \quad (3.4)$$

Результати розрахунків наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Факторний аналіз валового прибутку ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Фактор	Розрахунок	Вплив, тис. грн.
Вплив зміни доходу	176940,4 – 88057,0	+ 888834
Вплив зміни собівартості	-(75088,1 – 71130,0)	-103958,1
Загальна зміна	$ВП_{2024} – ВП_{2022}$	-15074,7

Джерело: складено автором самостійно.

Отримані результати свідчать, що позитивний ефект від збільшення доходів на 88,88 млн. грн. був повністю нівельований негативним впливом зростання собівартості на 103,96 млн. грн. У підсумку підприємство втратило понад 15 млн. грн. валового прибутку, що є головною причиною різкого зниження рентабельності діяльності.

Аналіз собівартості продукції показує, що найбільшу її частку формують витрати на закупівлю сировини – насіння соняшнику. У 2024 році вони становили близько 70-75% загальної собівартості. Значну частку займають також енергоносії (електроенергія та газ), гексан для екстракції, логістичні витрати та загальновиробничі витрати. Зростання адміністративних, інших операційних і фінансових витрат у 2024 році також вплинуло на погіршення фінансових результатів.

Рівень рентабельності продажу демонструє стійку тенденцію до зниження. У 2022 році рентабельність продажу становила 15,4%, у 2023 році – лише 5%, а у 2024 році – близько 0,7%. Це вказує на критично низький рівень прибутковості діяльності, за якого навіть високі обсяги реалізації не забезпечують суттєвого позитивного фінансового результату.

Отже, результати проведеного аналізу свідчать про те, що ТОВ «ВІК САН ОІЛ» потребує удосконалення системи обліку витрат, підвищення прозорості формування собівартості, контролю за втратами сировини та енергоресурсів, удосконалення цінової політики та розширення аналітичних інструментів у сфері управлінського обліку. Підприємству доцільно впровадити внутрішні калькуляційні картки, реєстр курсових різниць, управлінську звітність за контрактами та політику управління фінансовими ризиками. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню точності обліку, зменшенню витратомісткості виробництва та покращенню фінансових результатів діяльності.

3.2 Аналіз показників і факторів рентабельності та розподілу прибутку

Рентабельність підприємства є узагальнюючим показником ефективності його діяльності та здатності генерувати прибуток у процесі використання ресурсів. Для виробника соняшникової олії та шроту

рентабельність формується під впливом численних зовнішніх і внутрішніх факторів, серед яких визначальними є собівартість переробки насіння, ефективність технологічного процесу, рівень цін на олію й шрот на внутрішньому та зовнішніх ринках, а також валютні ризики, притаманні експортним операціям. Це обумовлює необхідність комплексної оцінки показників рентабельності підприємства, аналізу факторів їх зміни та дослідження механізмів розподілу прибутку.

З метою оцінки результативності використання активів, капіталу та дохідності операційної діяльності здійснено розрахунок основних показників рентабельності, які наведено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Показники рентабельності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки

Показник	Формула	2022	2023	2024	Відхилення 2024/2022
Рентабельність продажу (ROS), %	(ЧП / Д) х 100	15,42	5,07	0,78	↓ у 19,7 разів
Рентабельність валового прибутку, %	(ВП / Д) х 100	19,22	7,11	1,04	↓ у 18,5 разів
Рентабельність активів (ROA), %	(ЧП / Активи) х 100	44,6	,3	2,1	↓ у 21 раз
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	(ЧП / ВК) х 100	93,4	6,9	4,9	↓ у 19 раз
Рентабельність виробництва, %	(ВП / С) х 100	23,8	7,7	1,06	↓ у 22,4 разів

Джерело: складено автором самостійно.

Проведені розрахунки свідчать про суттєве погіршення рентабельності діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» протягом аналізованого періоду. У 2022 році підприємство характеризувалося високими показниками прибутковості, що зумовлено відносно низькою собівартістю переробки, стабільними витратами та високою маржинальністю. Проте у 2023 році всі показники різко погіршуються, а у 2024 році досягають мінімальних значень. Це свідчить про те, що зростання собівартості та технологічних витрат стало ключовим

негативним фактором, який нівелював позитивний вплив збільшення доходів.

Особливо критичним є падіння рентабельності продажу, яке зменшилося у 19 разів за три роки. Якщо у 2022 році підприємство отримувало понад 15 грн чистого прибутку на кожні 100 грн реалізованої продукції, то у 2024 році – лише 0,78 грн. Така динаміка пояснюється значним подорожчанням сировини, енергоресурсів, гексану та логістичних послуг.

Падіння рентабельності валового прибутку є ще більш вираженим: з 19,22% до 1,04%. Це означає, що підприємство фактично працює на межі самоокупності, а рентабельність його виробничої діяльності є критично низькою.

Рентабельність активів і власного капіталу демонструють найбільшу чутливість до зниження чистого прибутку, що свідчить про зниження ефективності використання ресурсів. У 2022 році ROE перевищував 93%, що свідчило про високу віддачу на вкладений капітал, тоді як у 2024 році він становив лише 4,9%, тобто був у 19 разів нижчим. Це є сигналом про неефективність фінансової структури підприємства у сучасних ринкових умовах.

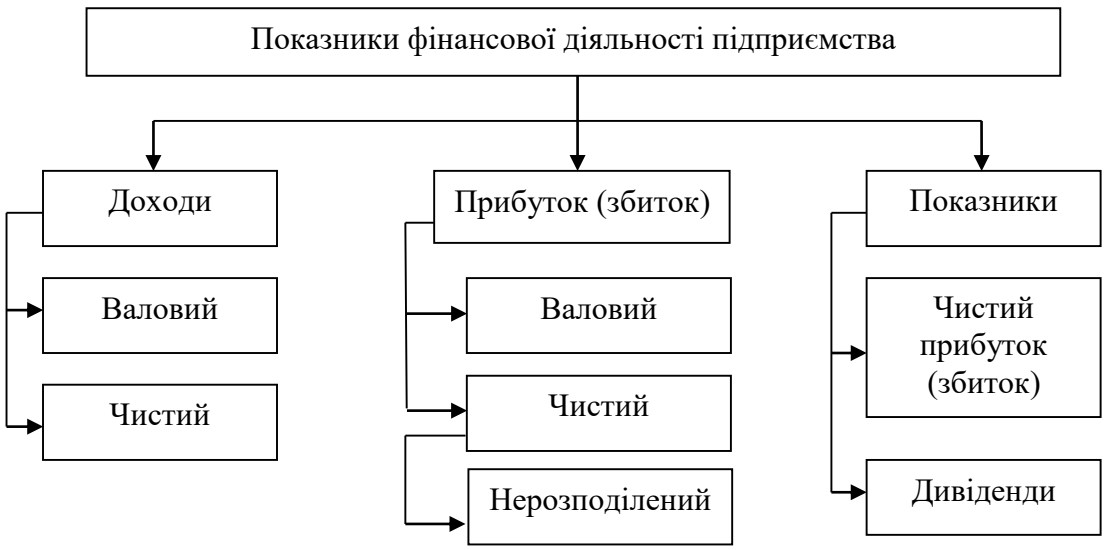

Рисунок 3.4 – Схема формування фінансового результату ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Джерело: складено автором самостійно.

На рисунку 3.4 продемонстровано логіку накопичення та формування фінансового результату, підкреслюючи, що чистий прибуток є результатом взаємодії доходів, операційних та інших витрат, а також податкових платежів. У випадку ТОВ «ВІК САН ОІЛ» основним елементом, який спричинив зниження кінцевого фінансового результату, є собівартість, що зросла швидше за доходи.

У 2022-2024 роках чистий прибуток підприємства реінвестувався у розвиток виробничої діяльності, що підтверджується зростанням нерозподіленого прибутку:

– 2022: 14,44 млн. грн.
– 2023: 16,54 млн. грн.
– 2024: 18,24 млн. грн.

Політика реінвестування була вимушеною, оскільки підприємство потребувало постійного збільшення оборотних активів для забезпечення закупівлі сировини та підтримання виробничого циклу. Водночас зниження рентабельності ставить під сумнів достатність реінвестованих коштів для покриття потреб підприємства у майбутні періоди.

Для більш ґрунтовної оцінки рентабельності діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» доцільно не лише подати формули розрахунку відповідних показників, але й проілюструвати їх конкретними числовими значеннями за кожен рік аналізованого періоду.

Рентабельність продажу (ROS) характеризує, скільки чистого прибутку підприємство отримує з кожних 100 грн. чистого доходу від реалізації продукції. Формула має вигляд (формула 3.5):

$$\text{ROS} = \frac{\text{ЧП}}{\text{Д}} \times 100 \qquad (3.5)$$

де ЧП – чистий прибуток,

Д – чистий дохід від реалізації.

Підставимо дані за 2022, 2023 та 2024 роки:

За 2022 рік:

$$\text{ROS}_{2022} = \frac{13590,0}{88057,0} \times 100 \approx 0,1543 \times 100 = 15,43\%$$

За 2023 рік:

$$\text{ROS}_{2023} = \frac{1835,8}{36160,8} \times 100 \approx 0,0508 \times 100 = 5,08\%$$

За 2024 рік:

$$\text{ROS}_{2024} = \frac{1385,1}{176940,4} \times 100 \approx 0,0078 \times 100 = 0,78\%$$

Отже, рентабельність продажу знизилася з приблизно 15,4% у 2022 році до 0,78% у 2024 році, що наочно демонструє різке погіршення прибутковості реалізації продукції.

Рентабельність активів (ROA) показує ефективність використання всіх активів підприємства і розраховується за формулою 3.6:

$$\text{ROA} = \frac{\text{ЧП}}{\text{А}} \times 100 \qquad (3.6)$$

де А – середньорічна або на кінець періоду вартість активів (баланс).

За даними балансу: активи (баланс) становили 30493,0 тис. грн у 2022 році, 29290,7 тис. грн у 2023 році та 66076,3 тис. грн у 2024 році. Тоді:

За 2022 рік:

$$\text{ROA}_{2022} = \frac{13590,0}{30493,0} \times 100 \approx 0,4457 \times 100 = 44,57\%$$

За 2023 рік:

$$\text{ROA}_{2023} = \frac{1835,8}{29290,7} \times 100 \approx 0,0627 \times 100 = 6,27\%$$

За 2024 рік:

$$\text{ROA}_{2024} = \frac{1385,1}{66076,3} \times 100 \approx 0,0210 \times 100 = 2,10\%$$

Таким чином, віддача від усього майна підприємства скоротилася з 44,6% до 2,1%, що свідчить про суттєве погіршення ефективності використання активів.

Рентабельність власного капіталу (ROE) відображає, який прибуток отримують власники на кожні 100 грн власного капіталу. Вона розраховується за формулою 3.7:

$$\text{ROE} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \times 100 \qquad (3.7)$$

де ВК – власний капітал (усього за розділом I пасиву).

За балансом власний капітал становив 14544,0 тис. грн у 2022 році, 26542,2 тис. грн у 2023 році та 28236,9 тис. грн у 2024 році. Проведемо обчислення:

За 2022 рік:

$$\text{ROE}_{2022} = \frac{13590,0}{14544,0} \times 100 \approx 0,9344 \times 100 = 93,44\%$$

За 2023 рік:

$$\text{ROE}_{2023} = \frac{1835,8}{26542,2} \times 100 \approx 0,0692 \times 100 = 6,92\%$$

За 2024 рік:

$$\text{ROE}_{2024} = \frac{1385,1}{28236,9} \times 100 \approx 0,06491 \times 100 = 4,91\%$$

Отже, рентабельність власного капіталу зменшилася з приблизно 93% до менше ніж 5%, що свідчить про різке падіння привабливості підприємства для власників з точки зору доходності вкладеного капіталу.

Рентабельність виробництва (рентабельність собівартості) демонструє, наскільки прибутковими є витрати на виробництво продукції (формула 3.8):

$$\text{R}_{\text{вир}} = \frac{\text{ВП}}{\text{С}} \times 100 \qquad (3.8)$$

де ВП – валовий прибуток,

С – собівартість реалізованої продукції.

Підставимо дані:

За 2022 рік:

$$R_{вир\ 2022} = \frac{16927,0}{71130,0} \times 100 \approx 0,2379 \times 100 = 23,79\%$$

За 2023 рік:

$$R_{вир\ 2023} = \frac{2573,7}{33587,1} \times 100 \approx 0,0766 \times 100 = 7,66\%$$

За 2024 рік:

$$R_{вир\ 2024} = \frac{1852,3}{175088,1} \times 100 \approx 0,0106 \times 100 = 1,06\%$$

Таким чином, рентабельність виробництва знизилася з 23,8% до 1,06%, тобто майже у 22 рази. Це підтверджує, що головною проблемою є саме зростання витратомісткості виробництва, а не недостатній обсяг реалізації.

Наведені розрахунки дають змогу чітко побачити, що всі ключові показники рентабельності – рентабельність продажу, активів, власного капіталу та виробництва – мають стійкий спадний тренд. Причому найбільше падіння спостерігається саме у 2023-2024 роках, коли підприємство зіткнулося з різким подорожчанням сировини, енергоресурсів, логістики та впливом валютних ризиків. Це посилює значущість заходів з удосконалення системи обліку витрат, підвищення контролю за технологічними втратами, впровадження управлінської звітності та політики управління фінансовими ризиками, які розглядаються в наступних підрозділах роботи.

Аналіз показників рентабельності та розподілу прибутку ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2022-2024 роки дає можливість зробити такі узагальнення. Підприємство характеризується значним зростанням доходу у 2024 році, однак це не призвело до покращення фінансових результатів через непропорційне зростання собівартості. Рентабельність продажу, валового прибутку, активів та власного капіталу демонструють різке зниження – у 18-

20 разів порівняно з 2022 роком, що свідчить про суттєве погіршення ефективності операційної діяльності.

Факторний аналіз показує, що основним негативним чинником стало зростання виробничих витрат, яке перекрило позитивний ефект від збільшення доходів. Динаміка рентабельності активів і власного капіталу свідчить про недостатню ефективність використання ресурсної бази підприємства. Політика розподілу прибутку ґрунтувалася на його повному реінвестуванні, що забезпечувало певну фінансову стійкість, але не усувало системних проблем, пов'язаних зі зростанням собівартості й операційних витрат.

У комплексі аналіз свідчить про те, що підприємству необхідно посилити контроль за витратами, оптимізувати технологічні процеси, зменшити втрати сировини та енергоресурсів, удосконалити аналітику прибутковості контрактів та впровадити систему управлінської звітності. Тільки за умови подолання витратомісткості діяльності можливе відновлення рентабельності та забезпечення стабільного фінансового розвитку.

3.3 Управлінський аналіз в системі формування фінансових результатів підприємства

Управлінський аналіз є ключовим інформаційним елементом системи управління фінансовими результатами підприємства, оскільки забезпечує керівництво достовірними та своєчасними даними щодо витрат, доходів, обсягів виробництва, маржинальності продукції та факторів, які впливають на прибутковість. Його основне призначення полягає у формуванні інформаційної бази для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію витрат, підвищення ефективності виробництва та забезпечення стабільного фінансового результату. На відміну від фінансового аналізу, який орієнтований на зовнішніх користувачів і ґрунтується на даних

фінансової звітності, управлінський аналіз має внутрішній характер, характеризується більшою деталізацією та застосовує методи, спрямовані на моделювання майбутніх результатів і оцінку альтернативних варіантів розвитку операційної діяльності.

Управлінський аналіз у системі формування фінансових результатів передбачає всебічне дослідження витрат виробництва, структури доходів, рентабельності продукції, конкурентного середовища, ефективності використання ресурсів, а також визначення факторів, які формують кінцевий результат діяльності підприємства.

Для підприємств олійно-жирової галузі, до якої належить ТОВ «ВІК САН ОІЛ», особливо важливим є аналіз витрат на сировину, технологічних витрат, втрат у процесі екстракції, ефективності використання енергоресурсів і впливу валютних ризиків на експортні операції. Оскільки виробництво олії є високовитратним, управлінські рішення щодо контролю технологічних процесів безпосередньо формують рівень прибутковості.

Управлінський аналіз дозволяє визначити резерви підвищення рентабельності виробництва, серед яких ключове місце займає контроль за собівартістю продукції. За результатами дослідження фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ» встановлено, що у 2024 році підприємство зіткнулося з непропорційним зростанням собівартості, яке суттєво випереджало темпи зростання доходів. Відсутність глибокої деталізації витрат та обмеженість управлінських інструментів не дозволили вчасно виявити найбільш витратомісткі процеси, що призвело до зниження рентабельності основної діяльності. Саме тому на підприємстві виникає потреба вдосконалення механізмів управлінського аналізу, які дають змогу не лише відображати фактичний стан витрат і доходів, а й прогнозувати зміни прибутковості у майбутніх періодах.

З теоретичної точки зору, управлінський аналіз базується на таких елементах, як аналіз витрат за центрами відповідальності, калькулювання собівартості за видами продукції, аналіз відхилень, маржинальний аналіз,

аналіз точки беззбитковості, прогнозування грошових потоків і планування бюджету. Для підприємства, що працює за технологією екстракції олії, особливо актуальними є методи аналізу прямих та непрямих витрат, аналіз змінних і постійних витрат, а також оцінка ефективності використання технологічних матеріалів (зокрема гексану) та енергії.

На практиці впровадження управлінського аналізу передбачає деталізацію витрат у розрізі операційних процесів, що забезпечує точнішу інформацію про собівартість продукції та її рентабельність. Для ТОВ «ВІК САН ОІЛ» доцільним є запровадження внутрішніх калькуляційних карток за кожним видом продукції, у яких фіксуватимуться фактичні витрати сировини, енергоресурсів, гексану, витрати на амортизацію, загальновиробничі витрати та інші елементи, що формують собівартість. Застосування такого підходу дозволяє визначити реальний рівень витрат, здійснювати порівняння фактичних показників із плановими, а також виявляти технологічні відхилення.

Не менш важливою складовою управлінського аналізу є аналіз доходів у розрізі ринків збуту, видів контрактів та валют реалізації. Оскільки частина продукції підприємства реалізується на експорт, значний вплив на прибутковість мають курсові різниці. За умов високої волатильності валютного курсу управлінський аналіз має враховувати прогнозні зміни курсу, моделювати варіанти зміни доходів за контрактами та визначати ризики, пов’язані з відтермінованою оплатою. Створення внутрішнього реєстру експортного забезпечення з інформацією про курс валют, дати відвантаження та надходження коштів забезпечує прозорість обліку курсових різниць та підвищує якість фінансового прогнозування.

Управлінський аналіз відіграє важливу роль і в процесі оцінки рентабельності підприємства. На основі даних про структуру доходів і витрат підприємство може визначити найбільш прибуткові сегменти діяльності, оцінити маржинальний прибуток за видами продукції, розрахувати точку беззбитковості та визначити рівень виробництва, за якого забезпечується

мінімально необхідна рентабельність. Для ТОВ «ВІК САН ОІЛ» це особливо важливо, оскільки коливання цін на соняшник і продукти переробки, а також коливання валютного курсу можуть істотно впливати на фінансовий результат навіть при незмінному обсязі виробництва.

Проблеми, ідентифіковані під час аналізу фінансових результатів підприємства, дозволяють окреслити напрями вдосконалення системи управлінського аналізу. Насамперед необхідно підвищити деталізацію облікових даних, що стосуються витрат і доходів. Для цього важливо розширити аналітичні рахунки обліку реалізації продукції, впровадити облік витрат за центрами відповідальності, упорядкувати систему внутрішньої звітності. Ефективним інструментом удосконалення є запровадження внутрішніх управлінських звітів щодо формування прибутку, у яких міститиметься інформація про виручку, собівартість, маржу, рентабельність і фактори, що впливають на фінансовий результат у розрізі продукції та конкретних експортних контрактів.

Управлінський аналіз також повинен включати механізми управління фінансовими ризиками. Для експортно-орієнтованого підприємства надзвичайно важливим є прогнозування курсових різниць і оцінка їх впливу на чистий прибуток. Формування політики управління валютними ризиками, яка передбачає аналіз чутливості цін реалізації та витрат до зміни валютного курсу, дозволить мінімізувати можливі збитки. Впровадження такої політики забезпечує не лише аналітичний контроль за валютними коливаннями, а й створює можливість більш ефективного планування фінансових потоків.

Для забезпечення комплексності управлінського аналізу та підвищення його практичної цінності для прийняття управлінських рішень підприємству необхідно сформувати цілісну систему управлінського обліку, яка б об’єднувала всі інформаційно-аналітичні потоки, пов’язані із доходами, витратами, технологічними процесами та фінансовими результатами. Удосконалена система має передбачати деталізацію витрат і доходів, впровадження механізмів контролю за технологічними відхиленнями,

оперативний аналіз маржинальності продукції, а також структурований облік валютних ризиків, що особливо важливо для підприємства з високою часткою експортних операцій. Крім того, така система повинна забезпечувати інтеграцію оперативного, бухгалтерського й управлінського обліку, створюючи єдиний інформаційний простір, у якому керівництво може отримувати своєчасні та аналітично опрацьовані дані для прогнозування фінансових результатів і вибору оптимальних управлінських рішень.

З метою ілюстрації логіки функціонування такої системи у таблиці 3.4 наведено структури запропонованої моделі управлінського обліку для ТОВ «ВІК САН ОІЛ», яка демонструє взаємозв'язок ключових елементів, що забезпечують формування, контроль та аналітичне опрацювання фінансових результатів підприємства.

Таблиця 3.4 – Структура запропонованої системи управлінського обліку ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Блок	Зміст та елементи системи управлінського обліку
Блок обліку витрат	калькуляційні картки за видами продукції; облік витрат за центрами відповідальності; контроль технологічних втрат; облік гексану та енергоресурсів
Блок обліку доходів	дохід за контрактами; дохід за країнами експорту; дохід за видами операцій; аналіз маржі реалізації
Блок аналізу результатів	маржинальний аналіз; аналіз відхилень; точка беззбитковості; аналіз рентабельності продуктів
Блок фінансових ризиків	Реєстр експортного забезпечення; облік курсових різниць; прогнозування валютних ризиків; оцінка чутливості до зміни курсу
Блок управлінської звітності та прийняття рішень	щомісячний звіт про формування прибутку; звіт про собівартість та технологічні втрати; аналіз «план-факт»; бюджетування; оптимізація структури витрат

Джерело: складено автором самостійно.

Ця структура показує логічну побудову запропонованої системи

управлінського обліку, де кожен блок формує інформацію для підвищення точності управління фінансовим результатом.

Отже, управлінський аналіз є невід'ємною частиною системи формування фінансових результатів підприємства, оскільки забезпечує інформаційну основу для підвищення ефективності виробництва, оптимізації витрат та підвищення рентабельності діяльності. Вдосконалення системи управлінського аналізу на ТОВ «ВІК САН ОІЛ» сприятиме формуванню прозорої структури доходів і витрат, дозволить виявляти резерви зниження собівартості, забезпечить своєчасне реагування на зміни ринкових умов і підвищить стійкість фінансових результатів у майбутніх періодах. Застосування сучасних аналітичних інструментів, розширення управлінської звітності та впровадження контролю за технологічними та валютними ризиками є важливими передумовами забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах невизначеності.

Проведений аналіз підтверджує, що управлінський аналіз відіграє ключову роль у системі формування фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ». Його застосування дозволяє не лише фіксувати фактичні показники доходів і витрат, а й визначати причини їх змін, оцінювати рентабельність окремих напрямів діяльності та моделювати прогнозні значення прибутку. У контексті високої ресурсомісткості виробництва, значної частки технологічних витрат та залежності підприємства від експортних ринків впровадження ефективної системи управлінського аналізу є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості.

Запропонована система управлінського обліку, що включає деталізацію витрат за центрами відповідальності, застосування калькуляційних карток, контроль за технологічними втратами та створення реєстру курсових різниць, формує єдину інформаційну базу для ухвалення обґрунтованих рішень. Вона забезпечує підвищення прозорості процесу формування собівартості, дозволяє виявляти неефективні ділянки виробництва, оптимізувати витрати та знижувати ризики, пов'язані з волатильністю валютного курсу.

Важливим результатом упровадження управлінського аналізу є формування щомісячної управлінської звітності, яка створює інформаційне підґрунтя для стратегічного планування та бюджетування. Така звітність дозволяє керівництву оцінювати рентабельність контрактів, контролювати маржинальний прибуток, визначати точки беззбитковості й коригувати виробничі плани в режимі реального часу.

Таким чином, удосконалення системи управлінського аналізу на ТОВ «ВІК САН ОІЛ» є важливим інструментом підвищення результативності роботи підприємства. Реалізація запропонованих заходів сприятиме оптимізації витрат і формуванню стабільного фінансового результату, що є необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності в умовах ринкової нестабільності.

ВИСНОВКИ

Фінансові результати діяльності підприємства традиційно розглядаються як ключовий індикатор ефективності його функціонування та здатності забезпечувати розширене відтворення, інвестування та розвиток виробничого потенціалу. У теоретичному аспекті прибуток виступає інтегрованою економічною категорією, що відображає кінцевий результат використання ресурсів та організації господарського процесу. Його формування обумовлюється взаємодією доходів і витрат, рівнем організації обліку, технологічними особливостями виробництва, а також зовнішніми умовами, такими як ринкова кон'юнктура, валютні коливання й доступність сировинних ресурсів. Саме тому якісна організація обліку фінансових результатів та їх управлінський аналіз є фундаментом достовірності фінансової звітності, прозорості прийняття рішень та забезпечення стійкого розвитку підприємства.

У ході дослідження встановлено, що прибуток є базовою загальноекономічною категорією та інтегральним показником ефективності діяльності підприємства, який відображає результат взаємодії всіх видів ресурсів і визначає можливості його самофінансування, розширеного відтворення та стратегічного розвитку. Проаналізовано основні теорії прибутку (класичну, марксистську, підприємницького прибутку, граничної продуктивності, монополістичну, функціональну тощо), що дало змогу показати багатовимірність економічної природи прибутку та різні підходи до пояснення джерел його формування. Уточнено зміст категорій «економічний», «бухгалтерський» та «податковий» прибуток, а також показано, що саме обліковий (бухгалтерський) прибуток є найбільш інформативним показником для оцінки реальних фінансових результатів діяльності підприємства, тоді як податковий прибуток відображає скориговану з фіскальною метою умовну величину. Визначено ключові функції прибутку (оціночну, розподільчу,

стимулюючу) та обґрунтовано, що через механізм прибутку реалізуються економічні інтереси держави, власників, менеджменту та працівників, а також забезпечується перерозподіл ресурсів між галузями та суб'єктами господарювання.

Обґрунтування організаційно-методичних принципів обліку фінансових результатів та їх розподілу дозволило систематизувати та розкрити організаційно-методичні засади бухгалтерського обліку фінансових результатів відповідно до вимог НП(С)БО та МСФЗ. Показано, що визначення фінансового результату ґрунтується на принципі співставлення доходів і витрат у розрізі видів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної) з використанням рахунків 70, 71, 90–97 та узагальненням інформації на рахунку 79 «Фінансові результати» і його субрахунках 791–793.

Встановлено, що ТОВ «ВІК САН ОІЛ» є високотехнологічним підприємством агропромислового комплексу, діяльність якого зосереджена на переробці насіння соняшнику із застосуванням сучасної екстракційної технології. Підприємство володіє комплексним виробничим циклом та демонструє високий рівень механізації й автоматизації, що забезпечує ефективність технологічних процесів та стабільність виходу продукції. Аналіз виробничих і ресурсних параметрів показав суттєве розширення обсягів виробництва у 2024 році порівняно з 2022 роком, що свідчить про зростання технічного потенціалу й адаптивність підприємства до змін зовнішнього середовища. Структурний аналіз випуску та реалізації продукції підтвердив домінування соняшникової олії в товарному портфелі та зростаючу роль шроту й лушпиння як джерел додаткових доходів. Підприємство володіє широкою мережею внутрішніх і зовнішніх партнерів, що формує диверсифікований збут і стабільний ринковий попит.

Водночас виявлені коливання показників прибутковості вказують на залежність підприємства від цін на сировину, валютних курсів і логістичних факторів. Стратегічні напрями розвитку ТОВ «ВІК САН ОІЛ» зумовлені необхідністю підвищення ефективності використання активів і оптимізації

витратної частини. У процесі економічного аналізу було встановлено, що чистий дохід ТОВ «ВІК САН ОІЛ» демонстрував тенденцію до різких коливань: від 88,1 млн. грн. у 2022 році до 36,2 млн. грн. у 2023 році та подальшого зростання до 176,9 млн. грн. у 2024 році. Однак попри збільшення обсягів реалізації у 2024 році, чистий прибуток підприємства зменшився до 1,39 млн. грн., тоді як у 2022 році цей показник становив 13,59 млн. грн. Головною причиною стало стрімке зростання собівартості, що перевищило темпи зростання доходів. Собівартість продукції у 2024 році збільшилася більш ніж удвічі порівняно з 2022 роком, що негативно вплинуло на валовий та операційний прибуток і підтвердило необхідність оптимізації витрат. Аналіз оборотних активів і фінансових коефіцієнтів показав підвищення залежності від кредиторської заборгованості, зміни у структурі активів та збільшення обсягу запасів, що потребує більш ретельного управління ресурсами.

Дослідження галузевих особливостей формування та обліку фінансових результатів на підприємствах з виробництва соняшникової олії дозволило встановити, що підприємства олійно-жирової галузі характеризуються специфічною структурою доходів і витрат, яка визначається сезонністю надходження сировини, високою матеріаломісткістю виробництва та значною часткою експортних операцій. З огляду на те, що більшість підприємств реалізує продукцію на зовнішні ринки, важливо враховувати вплив валютних коливань, логістичних витрат та митних процедур на формування фінансового результату.

Аналіз існуючої системи обліку фінансових результатів на ТОВ «ВІК САН ОІЛ» дозволив ідентифікувати сильні та проблемні сторони чинної системи обліку фінансових результатів ТОВ «ВІК САН ОІЛ». Облік фінансових результатів організовано відповідно до вимог національних стандартів та базується на застосуванні рахунків класів 7, 9 і рахунку 79. Процес формування фінансових результатів є загалом структурованим, однак його аналітичні можливості потребують суттєвого підсилення. На основі

проведеного дослідження було сформовано комплекс практичних пропозицій щодо вдосконалення системи обліку та управління фінансовими результатами підприємства. Одним із основних напрямів визначено поглиблення аналітичності обліку доходів шляхом їх деталізації за видами операцій, країнами експорту, контрактами та каналами збуту. Для поглиблення аналітичності обліку доходів доцільно розширити облікову політику підприємства та ввести аналітичні рахунки до субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції». Така деталізація дозволить відстежувати доходи не лише в розрізі видів продукції, а й за видами операцій, країнами експорту та окремими зовнішньоекономічними контрактами.

Важливим є також удосконалення обліку витрат, яке передбачає використання технологічних карток, облік витрат за центрами відповідальності, виокремлення втрат гексану та енергоресурсів, що особливо актуально для екстракційного виробництва. Такий підхід забезпечить прозорість формування собівартості та дасть змогу своєчасно реагувати на відхилення від нормативів. Для реалізації цього підходу підприємству доцільно впровадити спеціальний внутрішній документ – «Карта обліку витрат та виходу продукції», яка забезпечить фіксацію даних щодо використаної сировини, енергоресурсів, технологічних втрат та обсягів отриманої продукції за кожну виробничу партію.

Дослідження показало, що ефективне управління експортними операціями значною мірою залежить від правильної організації обліку курсових різниць та належного документального супроводу валютних операцій. Оскільки експортна діяльність займає значну частку в роботі ТОВ «ВІК САН ОІЛ», доцільним є удосконалення системи контролю та аналітики валютних ризиків. Одним із ключових напрямів оптимізації запропоновано впровадження внутрішнього реєстру експортного забезпечення, який міститиме інформацію про дати відвантаження і оплати, застосовані курси валют, а також суми курсових доходів і витрат. Такий реєстр допоможе систематизувати дані щодо кожної експортної операції, дозволить точніше

аналізувати фінансові результати та прогнозувати прибутковість контрактів, а запровадження спеціального документа – «Реєстру курсових різниць та експортного забезпечення» – підвищить аналітичність обліку і забезпечить прозорість валютних операцій. Важливою складовою удосконалення обліку є розподіл курсових різниць за видами операцій та ведення окремої аналітики за кожним покупцем або контрактом. Використання субрахунків 714 і 945 дозволяє уникати змішування різних видів курсових коливань, пришвидшує аналіз експортних операцій та формування управлінської звітності. Значне місце в підвищенні достовірності облікових даних займає уніфікація документального забезпечення експортних операцій. Формування стандартизованого пакету документів для кожної поставки, включно з контрактами, інвойсами, транспортними документами, SWIFT-повідомленнями та бухгалтерськими довідками, забезпечує доказовість обліку та правильність визначення курсових різниць. Важливим лементом є ведення окремої бухгалтерської довідки з розрахунком курсових різниць, що зменшує ризики податкових зауважень. Підприємству також варто забезпечити збереження доказів застосованих курсів НБУ та контролювати відповідність банківських даних обліковим записам, що мінімізує можливі помилки та розбіжності. З управлінської точки зору, аналітичний облік за експортними контрактами дозволяє оцінювати рентабельність операцій з урахуванням валютних ризиків і приймати обґрунтовані рішення щодо умов та валюти контрактів. Узагальнюючи, удосконалення системи обліку та документального забезпечення курсових різниць сприятиме підвищенню достовірності фінансових даних, зниженню валютних ризиків і забезпечить більш якісне управління експортною діяльністю підприємства.

Особливу увагу у роботі приділено розробленню удосконаленої системи управлінської звітності, яка охоплюватиме щомісячні звіти про формування прибутку, порівняння планових і фактичних показників, аналіз маржинальності продукції та структури витрат, а також прогнозування грошових потоків. На підприємстві доцільно впровадити регулярний

управлінський звіт про формування прибутку, у якому узагальнюватимуться показники виручки, собівартості, маржі, курсових різниць і чистого фінансового результату в розрізі продукції та контрактів. Такий звіт здатен стати основою для ухвалення стратегічних та тактичних рішень щодо закупівлі сировини, формування цін, вибору ринків збуту, визначення обсягів виробництва та планування бюджету підприємства. З метою забезпечення інформаційної прозорості та підвищення аналітичності управлінського обліку пропонується впровадити спеціальний внутрішній документ – «Управлінський звіт про формування прибутку», який дозволяє оцінювати ефективність діяльності в розрізі кожного виду продукції та кожного експортного контракту. Його застосування забезпечить структуроване подання інформації про доходи, витрати та фінансовий результат, а також надасть можливість визначати рентабельність окремих напрямів діяльності.

Додатковий потенціал для вдосконалення обліку фінансових результатів має створення політики управління фінансовими ризиками. У рамках цієї політики доцільно впровадити принципи оцінки валютних ризиків, порядок визнання курсових різниць, критерії віднесення витрат до фінансових або операційних, а також методи оцінки прибутковості експортних контрактів з урахуванням можливої девальвації валюти. Формування такої політики сприятиме точнішому визначенню фінансових результатів та забезпечить їх об’єктивність. Розроблена політика повинна базуватися на принципах передбачуваності, послідовності, прозорості та превентивності, що дозволяє мінімізувати вплив зовнішніх валютних коливань на діяльність підприємства.

Загальна оцінка фінансових результатів діяльності ТОВ «ВІК САН ОІЛ» дозволила встановити, що фінансові результати ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у 2022-2024 рр. характеризуються високою мінливістю та залежать від поєднання зовнішніх (воєнний стан, логістичні обмеження, цінова кон’юнктура на насіння соняшнику та готову продукцію, валютні коливання) та внутрішніх факторів (структура собівартості, рівень енергоємності, організація виробництва і збуту). Горизонтальний і трендовий аналіз показав, що у 2024

р. підприємство суттєво наростило чистий дохід (з 88,1 млн. грн у 2022 р. до 176,9 млн. грн), однак це зростання супроводжувалося надкритичним збільшенням собівартості (у 2,46 рази), що призвело до падіння валового та чистого прибутку. При зростанні обсягів реалізації майже вдвічі валовий прибуток скоротився на 89%, а чистий – у 10 разів, що свідчить про руйнацію маржинальності основної діяльності. Вертикальний аналіз структури доходів і витрат підтвердив домінуючу роль витрат на сировину, енергоносії, гексан, логістику та експортне забезпечення у формуванні собівартості. Зростання частки цих витрат у виручці зумовило зменшення частки валового і чистого прибутку в структурі фінансового результату. Отже, за підсумками першого завдання доведено, що погіршення фінансових результатів обумовлене не браком доходу, а надмірною витратомісткістю виробництва, яка нівелює позитивний ефект від нарощування обсягів реалізації. Це підтверджує необхідність поглибленого аналізу собівартості, посилення контролю за витратами та оптимізації виробничо-фінансових рішень.

Реалізація цих рекомендацій сприятиме зниженню витратомісткості виробництва, зміцненню рентабельності та підвищенню фінансової стійкості ТОВ «ВІК САН ОІЛ» у майбутніх періодах.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Арич М. І. Концептуальні підходи до визначення фінансово-економічних результатів підприємства. *Економіка та держава*. 2013. № 7. С. 66-69.
2. Барабась Д.О. Управління конкурентними перевагами підприємства (на прикладі підприємств швейної галузі): дис. … канд. екон. наук: 08.06.01. Київ, 2003. 226 с.
3. Білий М. М. Фінансові результати підприємства: факторний аналіз в умовах економічної кризи. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*, 2014. № 10. С. 234-241.
4. Брик М. М., Палюх М. С. Особливості обліку біологічних активів з врахуванням міжнародних стандартів. *Інноваційна економіка*. 2018. Вип. № 9–10 (77) С. 197–203.
5. Бруханський Р. Ф. Облік і аналіз у системі стратегічного менеджменту аграрного підприємництва : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 384 с.
6. Бутинець Ф.Ф., Войланович О.П., Томашевська І.Л. Організація бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2005. 528 с.
7. Ващенко А.А. Концептуальні аспекти формування механізму управління ефективністю виробничо-господарської діяльності промислового підприємства. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво, 2015. №1 (82). С. 82-87
8. Герасимчук І.В. П(С)БО 30 «Біологічні активи»: історичні, соціальні і економічні проблеми адаптації до вітчизняної облікової культури. *Облік і фінанси АПК*. 2007. №11-12. С. 18-22.
9. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : практ. посіб. Київ : Лібра, 2001. 840 с.
10. Господарський кодекс України. Документ №436-IУ від 16.01.2003 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15

11. Греченко Ю. А. До питання про визначення показників прибутку. *Вісник ХНАУ*. Серія «Економіка АПК і природокористування». 2009. №10. С. 212-220.
12. Гуцаленко Л.В. Формування та облік фінансових результатів відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи». *Облік і фінанси АПК*. 2010. №11. С.96-99.
13. Дем'яненко М. Я. Фінансові чинники формування. *Економіка АПК*. 2008. №5. С. 18-20.
14. Добрунік Т.П. Особливості управління фінансовими результатами аграрних підприємств. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016 . Випуск 5-1 (05) С. 76-83.
15. Ковальчук Т.М. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. Черкаси : ЧНУ, 2011. 544 с.
16. Кулаков В.І. Еволюція поглядів на управління виробничо-господарською діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*, 2011. №5. Т.1. С. 212-216.
17. Коцупатрий М.М., Яременко М.І., Організаційно-методичні аспекти розподілу прибутку в сільськогосподарських виробничих кооперативах. ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». 2016 С. 217-222.
18. Кучер Л.Ю. Науково-практичні основи формування прибутку в підприємствах. *Інноваційна економіка*. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2010. №15. С.82 - 89.
19. Кучеренко Т. Є. Теоретичне обґрунтування фінансових результатів в контексті моделі балансу. *Вісник ХНАУ*. Серія «Економіка АПК і природокористування». 2009.№13. С. 230-237.
20. Кучеркова С.О. Визначення фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах згідно П(С)БО 30 «Біологічні активи». *Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи*: II Міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 жовтня 2006 р. Київ: «Юр-Агро-Веста», 2006. С. 92-93.

21. Лаговська О.А. Доходи та фінансові результати як об’єкти облікової політики. *Вісник ЖДТУ*. 2006. № 2(36) с. 53-59.
22. Лебедзевич Я.В. Проблеми обліку використання прибутку та відображення в фінансовій звітності. *Вісник ЖДТУ*. 2004. № 2(28) с.111-117.
23. Людвенко Д.В. Особливості відображення фінансових результатів операційної діяльності на підприємствах АПК. *Економіка та управління АПК*. 2012. Вип. 8. С. 89-92.
24. Малюга Н.М. Наукові дослідження в бухгалтерському обліку : навч. посіб. / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир : ПП «Рута», 2003. 476 с.
25. Малюга Н.М. Прибуток як економічна категорія та об’єкт бухгалтерського обліку. *Вісник ЖДТУ*. 2004. № 2(28). С. 119-130.
26. Маренич Т.Г. Удосконалення методики обліку витрат і доходів сільськогосподарської діяльності. *Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи* : ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 жовтня 2006 р. Київ: «Юр-Агро-Веста», 2006. С. 55-56.
27. Мец В. О. Економічний аналіз фінансовий результатів та фінансового стану підприємства : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2003. 278 с.
28. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2001: зміни та доповнення / пер. з англ. за ред. С.Ф. Голова. Київ : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2001. 224 с.
29. Мороз Ю.Ю. Облік фінансових результатів діяльності підприємства. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. Житомир : ЖДТУ, 2013. № 2. С.135–141.
30. Мочерний С. В., Я.С. Мочерна. Політична економія : навч. посіб. 2-ге вид; випр. і доп. Київ : Знання, 2007. 684 с.
31. Назаренко О. В., Лукаш Р.В. Фінансові результати: сутність та особливості організації бухгалтерського обліку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 22. С. 19-25.
32. Облік сільськогосподарської діяльності: навчальний посібник. / Лузан Ю. Я., Жук В. М., Гаврилюк В. М. і ін.; за ред. В. М. Жука. Київ :

ТОВ «Юр-Агро-Веста», 2007. 368 с.

33. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій : монографія. Р. Ф. Бруханський, П. Р. Пуцентейло, І. М. Белова та ін. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 388 с.
34. Огійчук М. Ф., Бєлєнкова М. І. Формування прибутку в аграрних підприємствах і його облік. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. праць. Харків : Вид-во Хар. РІ НАДУ, 2002. №2 (13). С. 98-102.
35. Орлов В.М., Яцкевич С.С. Ефективність управління підприємством : навч. посіб. Одеса : ОНАЗім. О.С. Попова, 2013. 292 с.
36. Павлишенко М. М. Прибуток: його суть і механізм формування в умовах ринкової економіки. *Науковий вісник НЛТУУ*: Збірник науково- технічних праць. Львів : НЛТУУ. 2005, вип. 15.5. С. 321-330.
37. Пасенко В.В. Облік і аналіз фінансових результатів аграрних підприємств: автореф. дис. … канд. екон. наук: 08.00.09; Нац. наук. центр «Інститут аграрної економіки» УААН. Київ. 2008. 21с.
38. Перчук О.В. Особливості обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та управління.* Економічний вісник європейського університету. 2015. № 27/1 С. 57-66.
39. Податковий кодекс України. Документ № 2755-ІУ від 02.12.2010 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 27.09.2025)
40. Посилаєва К. І. Підходи визначення прибутку для аналізу ефективності діяльності підприємства. *Вісник ХНАУ*. Серія «Економіка АПК і природокористування». 2008. №7. С. 83-87.
41. Приказюк О. В. Класифікація прибутку в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка АПК*. 2008. № 3. С. 99-102.
42. Про акціонерні товариства : Закон України № 514-VI від 17.09.2008 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17 (дата звернення: 27.10.2025)
43. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-14, від 16.11.2018. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

(дата звернення: 12.09.2025).

44. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 2164-VIII від 05.10.2017 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19 (дата звернення: 27.09.2025).
45. Про господарські товариства : Закон України № 1576-XII від 19.09.1991 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12 (дата звернення: 27.09.2025).
46. Про затвердження Інструкції по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99. URL: http://www.uapravo.net/data/akt450/page1.htm (дата звернення: 10.09.2025).
47. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів : Наказ Міністерства фінансів України № 1315 від 29.12.2006 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06 (дата звернення: 27.09.2025).
48. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL : http://www.zakon2.rada.gov.ua/ (дата звернення: 27.09.2025).
49. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.99 р. URL : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11 (дата звернення: 30.09.2025).
50. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ міністерства фінансів України №290 від 29.11.99 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99 (дата звернення: 12.09.2025).
51. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ міністерства фінансів України №318 від 31.12.99 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0027-00 (дата звернення: 27.09.2025).

52. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» : Наказ Міністерства фінансів України № 353від 28.12.00 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0047-01 (дата звернення: 27.10.2025).
53. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» : Наказ Міністерством фінансів України № 163 від 07.07.1999 р. URL : http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99 (дата звернення: 27.09.2025).
54. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18.11.2005 р. URL : http://www.zakon.rada.gov.ua/go/z1456-05 (дата звернення: 27.09.2025).
55. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України № 2275-VIII від 06.02.2018 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2275-19 (дата звернення: 27.09.2025)
56. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період. Матеріали Десятих річних зборів Всеукр. Конгресу вчених економістів-аграрників. Київ: ННЦ ІАЕ, 2008. 101 с.
57. Прохар Н.В., Ночовна О.Ю. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.
58. Савицька Г. В. Економічний аналіз : навч. посіб. - 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2005. 662 с.
59. Салига С.Я., Дацій Н.В., Корецька С.О., Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 210 с.
60. Спільник І. В., Загородна О.М. Аналітичне підґрунтя формування дивідендної політики. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць. Тернопіль : ТНЕУ «Економічна думка». 2014. Том 15. №2. С. 79-92.
61. Спільник І. В., Загородна О.М. Економічний аналіз : навч.- метод. комплекс дисципліни. Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 432 с.
62. Спільник І. В., Шупа Л.З. Факторне моделювання та аналіз рентабельності

власного капіталу. *Економічний аналіз.* Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ. Тернопіль : Економічна думка, 2012. Випуск 11, Ч.3. С. 55-59.

63. Спільник І. В., Ярощук О.В. Принцип системності в аналітичних дослідженнях. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Том 28. № 2. С. 182-190.
64. Спільник І., Палюх М. Цифровий формат фінансової звітності: сутність, переваги, перспективи. *Цифрова економіка: тренди та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 115-117.
65. Спільник І.В., Палюх М.С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Випуск 1-2. С. 83-96.
66. Спільник, І. В. Аналіз економічної доданої вартості підприємства. Економічний аналіз. *Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу і статистики ТНЕУ*. Тернопіль : Економічна думка, 2012. Випуск 12, Ч.4. С. 70-74.
67. Сук Л. Організація обліку доходів і фінансових результатів. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2010. № 1. С. 36-40.
68. Хомин П. І. Облікове забезпечення звітності про фінансові результати має бути методологічно обґрунтованим. *Бухгалтерський облік і аудит*. №6, 2014. С. 9–15.
69. Чернецька О.В. Внутрішні чинники у формуванні системи управління фінансовими результатами сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2014. № 5(67). С. 146–151.
70. Чижевська Л.В., Сірацька А.В. Удосконалення бухгалтерського обліку і

використання нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) в акціонерному товаристві. *Економіка і суспільство. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2016. № 7. С. 992- 996.

71. Шаблиста Л. Механізм подолання збитковості підприємства і забезпечення їх фінансової стійкості. *Економіка України*. 2014. № 6. С. 53–64.
72. Шкарабан С. І., Спільник І.В., Шеремета М.Й. Фінансовий аналіз : навч.-метод. комплекс дисципліни. Тернопіль : Видавництво ТНЕУ «Економічна думка», 2009. 252 с.
73. Яріш П. М., Касьянова Ю.В. Методи проведення аналізу фінансових результатів діяльності організацій. *Управління розвитком*. 2013. № 4 (144). С. 159–162.
74. Jackson A. B., Liu C., Cecchini M. Financial statement analysis: A review and current issues. *Journal of Accounting Literature*. 2021. P. 1–32.
75. White G. I., Sondhi A. C., Fried D. The Analysis and Use of Financial Statements. 3rd ed. New York : Wiley, 2003. 767 p.
76. Palepu K. G., Healy P. M., Peek E. Business Analysis and Valuation: *Using Financial Statements*. 5th ed. Cengage Learning, 2015. 792 p.
77. Helfert E. A. Techniques of Financial Analysis: A Guide to Value Creation. 12th ed. New York : McGraw-Hill, 2001. 720 p.
78. Balaziuk O., Kulynych M., Havryliuk A. Analysis of financial statements as a business management tool. *International Journal of Economics and Management.* 2023. P. 45–52.
79. Horngren C. T., Sundem G. L., Stratton W. O. Introduction to Management Accounting. 14th ed. New Jersey : Prentice Hall, 2014. 897 p.
80. Needles B. E., Powers M. Financial Accounting. 12th ed. Boston : Houghton Mifflin Company, 2013. 912 p.
81. Lothian J., McGuigan J. Financial Analysis of Business Performance. London: Routledge, 2019. 256 p.
82. Zhang Y. Financial ratio analysis: A literature review. Munich Personal RePEc Archive (MPRA). 2023. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/125289/ (дата

звернення: 18.10.2025).

83. Dechow P. M., Schrand C. M. Understanding Earnings Quality: A Review of the Proxies, Their Determinants and Their Consequences. Now Publishers, 2010. 144 p.

ДОДАТОК А

Фінансова звітність ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2023 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

		Коди		
Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	2024	01	01
Товариство з обмеженою відповідальністю "ВІК САН ОІЛ"	за ЄДРПОУ	44404860		
Територія ЗАПОРІЗЬКА	за КАТОТТГ [1]	UA23060010050014795		
Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240		
Вид економічної діяльності Виробництво олії та тваринних жирів	за КВЕД	10.41		
Середня кількість працівників, осіб 50				
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон вулиця Щаслива, буд. 1 А, с. МАРЇВКА, ЗАПОРІЗЬКИЙ РАЙОН, ЗАПОРІЗЬКА обл., 70441, УКРАЇНА	9880552			

1.Баланс на 31 грудня 2023 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	1 357,7	11 193,2
первісна вартість	1011	1 377,1	11 223,5
знос	1012	(19,4)	(30,3)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	**1095**	1 357,7	11 193,2
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	6 908,0	10 474,6
у тому числі готова продукція	1103	3 400,0	1 456,3
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	4 143,8	3 446,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	114,2	304,1
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1 250,8	1,8
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	16 035,4	3 348,5
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	683,1	522,2
Усього за розділом II	**1195**	29 135,3	18 097,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	**1200**	-	-
Баланс	**1300**	30 493,0	29 290,7

Продовження ДОДАТКУ А

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	100,0	10 000,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	14 444,0	16 279,8
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	**1495**	14 544,0	26 279,8
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	2 086,0	1 829,7
розрахунками з бюджетом	1620	3 634,9	534,9
у тому числі з податку на прибуток	1621	2 983,0	269,5
розрахунками зі страхування	1625	13,0	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	10 215,1	646,3
Усього за розділом III	**1695**	15 949,0	3 010,9
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	**1700**	-	-
Баланс	**1900**	30 493,0	29 290,7

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2023 р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	36 160,8	88 057,0
Інші операційні доходи	2120	98,7	-
Інші доходи	2240	30,8	833,0
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	36 290,3	88 890,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(33 587,1)	(71 130,0)
Інші операційні витрати	2180	(29,0)	(-)
Інші витрати	2270	(435,4)	(1 187,0)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	**2285**	(34 051,5)	(72 317,0)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	2 238,8	16 573,0
Податок на прибуток	2300	(403,0)	(2 983,0)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	**2350**	1 835,8	13 590,0

Керівник _____ Зуб Віктор Петрович
(підпис) (ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер _____ Гринь Вікторія Петрівна
(підпис) (ініціали, прізвище)

[1] Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

ДОДАТОК Б

Фінансова звітність ТОВ «ВІК САН ОІЛ» за 2024 рік

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

		Коди		
Підприємство	Дата(рік,місяць,число)	2025	01	01
Товариство з обмеженою відповідальністю "ВІК САН ОІЛ"	за ЄДРПОУ	44404860		
Територія ЗАПОРІЗЬКА	за КАТОТТГ [1]	UA23060010050014795		
Організаційно-правова форма господарювання Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОПФГ	240		
Вид економічної діяльності Виробництво олії та тваринних жирів	за КВЕД	10.41		
Середня кількість працівників, осіб 81				
Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком				
Адреса, телефон вулиця Щаслива, буд. 1 А, с. МАРЇВКА, ЗАПОРІЗЬКИЙ РАЙОН, ЗАПОРІЗЬКА обл., 70441, УКРАЇНА	0669880552			

1.Баланс на 31 грудня 2024 р.

Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
Первісна вартість	1001	-	-
Накопичена амортизація	1002	(-)	(-)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби :	1010	11 193,2	12 962,7
первісна вартість	1011	11 223,5	15 052,2
знос	1012	(30,3)	(2 089,5)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	**1095**	11 193,2	12 962,7
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	10 474,6	31 023,0
у тому числі готова продукція	1103	1 456,3	27 239,1
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3 446,3	3 035,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	304,1	19,3
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1,8	681,6
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	3 348,5	16 501,5
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	522,2	1 852,9
Усього за розділом II	**1195**	18 097,5	53 113,6
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	**1200**	-	-
Баланс	**1300**	29 290,7	66 076,3

Продовження ДОДАТКУ Б

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	10 000,0	10 000,0
Додатковий капітал	1410	-	-
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	16 545,2	18 236,9
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Усього за розділом I	**1495**	26 545,2	28 236,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	1 829,7	1 354,6
розрахунками з бюджетом	1620	269,5	618,3
у тому числі з податку на прибуток	1621	269,5	303,7
розрахунками зі страхування	1625	-	-
розрахунками з оплати праці	1630	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	646,3	35 866,5
Усього за розділом III	**1695**	2 745,5	37 839,4
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	**1700**	-	-
Баланс	**1900**	29 290,7	66 076,3

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2024 р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	176 940,4	36 160,8
Інші операційні доходи	2120	1 829,8	98,7
Інші доходи	2240	3 665,2	30,8
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	182 435,4	36 290,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(175 088,1)	(33 587,1)
Інші операційні витрати	2180	(654,2)	(29,0)
Інші витрати	2270	(5 004,0)	(435,4)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	**2285**	(180 746,3)	(34 051,5)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	1 689,1	2 238,8
Податок на прибуток	2300	(304,0)	(403,0)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	**2350**	1 385,1	1 835,8

Керівник _____ ЕП Алексеєнко Ігор Михайлович
(підпис) Алексеєнко Ігор Михайлович
(ініціали, прізвище)

Головний бухгалтер _____
(підпис) Гринь Вікторія Петрівна
(ініціали, прізвище)

Електронний підпис ЕП

[1] Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

ДОДАТОК В

Картка обліку витрат та виходу продукції на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Партія №_____
Дата виробництва: _____

1. Витрати сировини та матеріалів

Найменування матеріалу	Норма, кг	Факт, кг	Відхилення, кг	Вартість, грн
Насіння соняшнику				
Гексан технічний				
Електроенергія, кВт/год				
Інше				

2. Витрати виробництва (прямі та непрямі)

Стаття витрат	Сума, грн	Центр відповідальності	Коментар
Заробітна плата виробничих працівників		Цех переробки	
Амортизація обладнання		Цех переробки	
Ремонтні витрати		Ремонтний цех	
Інші загальновиробничі витрати		Адміністрація	

3. Облік витрат

Вид витрат	Норма	Факт	Відхилення	Причина
Втрати гексану				
Технологічні втрати насіння				

4. Вихід готової продукції

Вид продукції	Обсяг, кг	Собівартість, грн	Собівартість 1 кг, грн
Олія соняшникова			
Шрот			
Лушпиння			

5. Підписи відповідальних осіб

Майстер виробництва _____

Бухгалтер з обліку витрат _____

Начальник цеху _____

ДОДАТОК Д

Реєстр курсових різниць та експортного забезпечення на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Період _____

№	Контрагент	Контракт	Країна	Дата відвантаження	Сума контракту USD	Курс НБУ на дату	Дата оплати	Курс НБУ на дату оплати	Валютні надходження, грн	Курсова різниця (+/-), грн	Курс НБУ на дату балансу	Балансова переоцінка, грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	ТОВ «Х»	С-2024/02	Туреччина	15.02.2024	120000	38,50	10.03.2024	39,70	4764000	+144000	40,20	+60000
2	AGRO-TRADE Gmbh	С-2024/01	Німеччина	12.03.2024	85000	39,20	25.03.2024	38,90	3306500	-25500	40,20	+110500
3												

Відповідальні особи:

Бухгалтер _____

Головний бухгалтер_____

Пояснення до таблиці:
стовбці 6-10 забезпечують контроль за курсовими різницями, що виникають між датами операцій;
стовбці 11-12 дозволяють визначити фінансовий результат від валютних коливань;
стовбець 13 відображає переоцінку дебіторської заборгованості на дату балансу;
сума курсових доходів переноситься до рахунку 714, а курсових виплат – до рахунку 945.

ДОДАТОК Е

Управлінський звіт про формування прибутку на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

ЗВІТ ПРО ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ

за період: _____

Вид продукції / контракт	Обсяг реалізації, т	Виручка, грн	Собівартість, грн	Логістичні витрати, грн	Курсова різниця, грн	Маржа, грн	Маржа, %	Чистий фінансовий результат, грн
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Олія / С-2024/02, Туреччина	300	13870000	11540000	420000	144000	1974000	14,2	1830000
Олія / С-2024/01, Німеччина	20	5460000	4830000	210000	-25500	394500	7,2	369000
Шрот / ШР-2024/05, Польща	450	4920000	4210000	180000	-18000	512000	10,4	494000
Лушпиння / Внутрішній ринок	175	290600	240500	0	0	50100	17,2	50100

Бухгалтер _____

Головний бухгалтер _____

ДОДАТОК Ж

Фінансові ризики підприємства та заходи їх мінімізації на ТОВ «ВІК САН ОІЛ»

Вид ризику	Суть ризику для підприємства	Ймовірні наслідки	Заходи мінімізації (запропоновані в межах удосконалення обліку)
1	2	3	4
Валютний ризик (курсові коливання)	Зміни курсу гривні відносно USD/EUR під час виконання експортних контрактів	Зменшення прибутку, формування збиткових контрактів, негативні курсові різниці	Запровадження реєстру курсових різниць; щомісячна переоцінка валютної дебіторської заборгованості; використання прогнозного курсу при аналізі контрактів; сценарний аналіз прибутковості
Ризик затримки валютної виручки	Покупець сплачує із запізненням або порушує строки SWIFT-переказів	Втрата частини прибутку через курсові коливання, пені та штрафи за валютним законодавством	Контроль строків отримання валютної виручки через реєстр експортного забезпечення; введення відміток про статус оплати; аналіз надійності контрагентів
Кредитний ризик контрагентів	Покупець може не виконати зобов’язання або зробити часткову оплату	Безнадійна дебіторська заборгованість, списання на витрати, зменшення чистого прибутку	Запровадження рейтингової оцінки контрагентів; формування резерву сумнівної дебіторської заборгованості; обов’язкова передоплата для нових покупців
Ризик підвищення собівартості	Зростання вартості насіння, гексану, тощо та логістики	Зниження маржі та рентабельності, збиткові партії	Впровадження карт обліку витрат та виходу продукції; контроль фактичних відхилень від норм; щотижневий аналіз собівартості та маржі
Ризик технологічних втрат	Перевищення норм втрат гексану, насіння або виходу продукції	Завищена собівартість; необґрунтоване списання матеріалів; зменшення прибутку	Формування актів втрат гексану; встановлення норм; впровадження відповідальності за перевищення лімітів; облік витрат за центрами відповідальності
Ризик помилок в обліку курсових різниць	Неправильне відображення курсових доходів і витрат	Викривлення фінансового результату, помилки звітності	Встановлення єдиного порядку визнання курсових різниць; закріплення правил у політиці; автоматизація переоцінки валютних статей
Ризик недостовірної оцінки прибутковості контрактів	Відсутність аналітики за контрактами, країнами. валютами	Укладання збиткових контрактів; втрата валютної виручки	Впровадження управлінського звіту про формування прибутку; аналіз маржі за контрактами; прогнозування валютних коливань